JÄRVA TEATAJA

LAUPÄEVAL, 30. OKTOOBRIL 1943. A. 3. AASTAK. NR. 125. ÜKSIKN PN.. 5

Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, telef. 30. Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind Rmk 0.60 kuus. ● Peatoimetaja: Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht. Paide Trükikoja trükk

Esimene ajalooline samm suveräänsuse poole

Tallinnas kolmapäeval toimunud laiaulatuslikul ametkoosolekul, millest osa võtsid üle kogu maa Tallinna kogunenud kohalike omavalitsuste juhid, omakaitse ülemad kui ka politseiprefektid, kuulutas Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe välja kõigi 1925. a. sündinud meeskodanike kutsumise kaitseteenistusse. Estonia Kontsertsaalis toimunud ametkoosolekul peetud pikemas kõnes väljendas Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe muuhulgas järgmist:

Tervitan kõigepealt meie kõikide nimel siin meie keskel viibivat esindust meie rindevõitlejaist, kes esimestest päevadest peale on võidelnud ja kogu selle aja on viibinud rindel, mehi, kellede rinda ehivad vaprusmärgid, ja mehi, kes oma kohust meie rahva eest on täitnud ja praegu meile au teevad oma esindusega meie hulgas! (Kiiduavaldused).

Meie eesti rahval on vanast ajast peale olnud kombeks, et neil hetkedel, mis rahva elus on tõsiseimad, astuvad rahva vanemad kokku ja peavad nõu, teevad endale hetke tõsiduse selgeks ja selle järele astuvad mehiseid samme, mis tarvis on oma rahva ja kodumaa eest täita.

Olen ükskord varem juba teid siia ruumi kokku palunud. Möödunud aastal, kevadel, siis, kui meie rahval seisis nälg silme ees, siis oli minu kohus teid kokku kutsuda, teile kogu tõeline olukord selgitada. Ja meie ühiseks kohuseks oli kõigi oma abinõudega selle eest hoolitseda, et seda ähvardavat nälga ei tuleks. Meie rahvas on oma vanematele järginud ja möödunud aastal kõrvaldati see suur hädaoht meie rahvalt.

Praegu seisame jälle meie rahvale väga tõsise hetke ees. Seepärast peame nüüdki väga tõsise meelega endale südamesse võtma seda olukorda, mis meie rahval ees seisab, ja igaüks vastavalt sellele oma kohuseid oma kodumaa ja rahva vastu täitma. Meie omariikluse ajal olime kogu maailma poolt imetletud tulemusi saavutanud nii oma kultuuri kui oma majanduse ja kogu oma rahvusliku elu väljaarendamise alal.

Meie eesti rahvas on näidanud, et temal oli seljataga tuhandeaastane ajalugu, mis oli täis õnnelikke ja õnnetuid hetki, mis oli täis raskeid ja kergeid ajajärke, mis oli täis kaotusi, aga mis oli ka täis tööd ja selle töö tulemusi.

Seepärast oli endastmõistetav, et eesti rahvas selle lühikese iseseisvusaja jooksul saavutas tulemusi, mida teised rahvad pikemate ajajärkude jooksul on korda saatnud. Kõik need tulemused, mida meie rahvas on mitmel sajandil teostanud, muutusid aga 1940. a. kommunistide Eestisse sissetuleku läbi täitsa väärtusetuiks ja tühiseiks.

1940. a. Eestimaa okupeerimisel enamluse läbi kadus kõik see, mida me pika aja kestel suure hoole ja armastusega olime teinud. Meil oli siis selge, et ei ole mitte kõik see, mida me igapäevase tööga, mida me oma hoole ja oma armastusega valmistasime, mitte küllaldaseks kindlustuseks sellele, et see jääb püsima.

Kui me Vabadussõjas relvaga käes ja oma vere ja vaprusega võitsime endale kätte oma riikliku iseseisvuse, siis oli see tähelepanuväärix silmapilk eesti rahva ajaloos. Aga me teame, et selleks, et seda omariiklust säilitada, on meil tarvis maailmas seista mitte üksi, vaid omada liitlane, kes niisuguse hädaohu korral, millele me ise ei jõua vastu panna, tuleks meile appi.

Lepingud riikide vahel omavad väärtuse ainult siis, kui nende taga seisab ühine huvi ja ühine tahe. Niipea kui see ühine huvi ja ühine tahe on kadunud, on lepingud ainult tükk väärtuseta paberit. Seda nägime 1940. a., kuivõrra kergelt sai lepingut murda ja kuivõrra saatuslik oli see meie kodumaale. Tol ajal, kui enamlased meie maa okupeerisid, olime välispoliitiliselt väga õnnetus konstellatsioonis, sest meie liitlased ja sõbrad olid meid maha jätnud, kuna neil ei olnud huvi meid kaitsta. Pidime suure ülevõimu ees alistuma ja meie rahvas pidi minema vastu hävimisele. Kõigepealt jäime selle okupatsiooni läbi ilma meile kättevõidetud riiklikust iseseisvusest, siis aga pidi järgnema meie rahva hävitamine.

Praegu kui, meenutame 1939. ja 1940. aastat, siis on teil kõigil meeles, kuidas siis enust suhu püüti lansseerida kuulujutte ja propagandat, et see Nõukogude Liit ei ole mitte enam samasugune, nagu ta oli 1918. aastal, mil teda tundma õppisime, vaid et nüüd on Nõukogude Liit midagi muud. Et teda ei ole enam vaja karta, et ta ei ole niisugune mõrvar meie rahva vastu nagu 1918. ja 1919. aastal.

Praegu levitab Nõukogude Liidu propaganda igasugustel teedel sedasama kuulujuttu ja sedasama selgitust, nagu tollal. Et need kogemused, mis olid meil seni Nõukogude Liidust, ei vasta praegusteie oludele, vaid praegu olevat Nõukogude Liit teissuguseks muutunud. Nõukogude Liit on uuesti asunud vale ja pettuse teele, et meie rahvast viia hukatusse ja hävingusse.

Need mehed siin meie hulgas, kes sõja algusest peale kuni mõni päev tagasi on kogu aja eesliinil võidelnud selle Nõukogude Liidu vastu, need teavad, et seal ei ole muutunud midagi ja et nad päevast päeva ja ööst öösse võitlevad ja kannatavad kaotusi, aga saavutavad ka tulemusi Nõukogude vägede vastu. Nad teavad, et eesti rahval ja Eesti maal ei ole muud kui hävingoodata siis kui eesti rahvas peaks uuesti Nõukogude Liidu alla sattuma. Teame, et meie rahvas tänapäeval on suures mures. Ta on mures sellepärast, et ta näeb, kuidas arenevad sündmused idariudel, ja ta on mures sellepärast, et meie kodumaa võiks uuesti sattuda sõjatallermaaks. Ta on mures, kuidas saaks võitlusse kaasa lüüa nii palju kui meie rahvuslik jõud seda lubab.

Teame, et tänapäeval ei ole maailmas ühtki võimutegurit, kes on võimeline Nõukogude võimule vastu panema, kui ainult Saksamaa, ega ole ühtki võimutegurit, kes oleks võimeline Nõukogude süsteemi hävitama, kui vaid Saksamaa.

Saksamaa, kes võitleb enamluse vastu ja peab tõrjevõitlust kogu Euroopa ja ka meie kodumaa eest idarindel Nõukogude Liidu vastu, see on ainuke võimutegur, mis kindlustab elu ja olemasolu niihästi meie rahvale kui ka saksa rahvale ja teistele Euroopa rahvastele. Ja kui meie vabatahtlikud Saksa sõjaväes, rindel ja igasugustes formatsioonides on võidelnud, siis on nad võidelnud selle tahtega ja selle teadmisega teha kõik, mis mees võib teha, et Eesti maa jääks eestlastele ja et eesti rahvas jääks alles.

Kui 1941. a. meie kodumaa vabastati selles võitluses enamluse vastu hädaohust, mis meie rahval silme ees seisis, asusid endastmõistetavalt Saksa sõjaväe ridadesse eesti mehed, kes oma südametunnistuse kohuseks pidasid olla mehena väljas, kui on tarvis kodumaa eest võidelda. Nad on sõja algusest peale rindel võidelnud, aga nad võitlesid ilma Eesti nimeta, sest nad olid Saksa sõjaväe osa.

Kuigi neile on langenud suurt kiitust nende vapra võitluse eest, siis on see osaks langenud nendele isiklikult, väliselt aga sellele väeosale, kelle raamides nad võitlesid. Seepärast oli tarvis luua Eesti rahvuslik väeosa, kes kannab Eesti nime ja teeb võitluses au eesti rahvale ja Festi kodumaale. Ja nõnda oli üheks suureks poliitiliseks tulemuseks, kui saksa rahva juhi otsusega moodustati Eesti leegion Eesti nime kandva rahvusliku väeosana. See Eesti leegion on arendanud endast esimese Eesti rahvusliku väeosa ja Eesti brigaad on praegu teel meie rindele, teel võitlusse meie kodumaa eest.

Kui Eesti brigaadil ei olnud väljaõppe pärast võimalust kohe rindele asuda, siis üks osa temast — „Narva" pataljon — rakendati ühte nn. tunnustatud rahvaste diviisi, see on diviis „Viikingisse", mille koosseisu kuuluvad vald esindusmeeskonnad kõigilt Euroopa tunnustatud kultuurrahvailt. Eesti rahvas arvati nende rahvaste hulka ja eesti esindusmeeskond, „Narva" pataljon, läks võitlema koos selle diviisiga idarindele.

Te olete kõik, niihästi ringhäälingust kui ka ajakirjanduse kaudu kuulnud Eesti „Narva" pataljoni võitlejate imetegudest vapruse alal ja te teate, et eestlane ei võinudki teisiti oma mehist meelt ja võitlustahet väljendada kui ainult niisuguse mehise võitlusega.

Elame praegu väga tõsisel ajajärgul. Igaüks meist näeb ja tunnetab, et meie kodumaa on sattunud olukorda, kus ta võiks ohustatud olla. Seepärast peame meiegi igaüks sel tõsisel hetkel mehiselt võitlema ja täitma seda, mis on meie kohuseks.

Meie rindevõitlejad teavad, mis tähendab see võitlus, ja meie rindevõitlejad ütlevad ka, et nii kaua kui ükski mees neist elus on, ei astu ükski vaenlane Eesti pinnale. Aga peame olema teadlikud, et me ei tohi üksi Saksa sõjaväe kohuseks jätta meie kodumaa eest võidelda, vaid peame kogu oma olemisega ja kogu oma rahvusliku võimega lööma kaasa sellesse võitlusse, ainult siis võime olla kindlasti teadlikud, et meie oma kodumaa eest oleme teinud kõik, mis seisab meie võimuses.

Meie esimeseks ülesandeks on seepärast eesti rahvas, kes kaotas oma iseseisvuse enamliku okupatsiooni läbi, muuta jälle relvakandvaks rahvaks. See on esimene ja tähtsaim ühe rahva iseolemises ja elus ja ta elu kindlustuseks.

Ja seepärast on nimetatud ametisse Eesti väeosade kindralinspektor, kelle isiku alla on koondatud kõik relvakandvad eestlased. Olen täna alla kirjutanud korraldusele, millega jälle seatakse sisse sõjaväeline õppus koolis ja väljaspool kooli, nagu see meil varemalt meie noorsoo kasvatamisel oli, et eesti rahvas kasvatatakse relvakandvaks rahvaks.

Iga rahva iseolemise ja iga rahva elu ja võitluse põhialuseks on rahva kaitseteenistuse-kohustus. Selle kaitseteenistuse-kohustuse elluviimiseks ja maksmapanemiseks on minul Saksa riigi võimudelt antud luba välja kuulutada kaitseteenistuse-kohustus sellega, et minu määrusega kõik eesti mehed, kes on sündinud 1925. aastal, kuuluvad tänase päevaga mobilisatsiooni alla. Olen seepärast täna „Ametlikus Teatajas", mis pärast teile kätte antakse, avaldanud kaks määrust.

Esimene näeb ette, et kõik 1925. aastal sündinud eesti meeskodanikud kuuluvad kaitseteenistuse-kohustuse alla. Selle kaitseteenistuse-kohustuse läbiviimine on pandud kindralinspektori peale, kes seda teostab vastavate Eesti kaitseteenistusseaduste ja eeskirjade järgi.

Kindralinspektor võib anda tarvilikke määrusi ja tal on vaba voli ja võimupiir nende küsimuste lahendamiseks, mis seejuures on tarvilikud. Määruses on ette nähtud, et kõik need isikud, kes kaitseteenistuse-kohustusest tahavad kõrvale hoida või kes neid kaitseteenistuse-kohustuse täitmises tahavad takistada, langevad Eesti Sõjaväe kriminaalseaduste järgi karistuse alla kuni surmanuhtluseni.

Teise määrusega on moodustatud kindralinspektori juures sõjaerikohus. Selle sõjaerikohtu ja karistusnormide aluseks on eestiaegsed sõjakaristuse seadused ja on ette nähtud, et tema otsused otsekohe jõustuvad.

Kõik need õigused, mis olid nende seaduste järgi sõjavägede ülemjuhatajal ja kaitseministril, lähevad üle kindralinspektorile.

See samm, mis on praegu meie rahva tõsise olukorra ja meie tuleviku pärast tarvilik, on riigiõiguslikult esimene suveräänne samm, mida olen õigustatud astuma, ja seepärast seisame praegu koos ajaloolisel hetkel.

Kui meil oli mitte kaua aega tagasi lõikuspühа, siis ütlesin, et siis, kui põld kutsub, peab põllumees minema põllule, sest see on tema kohus. Kui ta seda ei tee, siis ei anna põld temale ka midagi. Nüüd on see aeg, kus kodumaa meid kutsub, kätte jõudnud, ja nüüd peab sellele kutsele järgnema igaüks, kelle kohuseks see on.

Teie, kes te kannate vastutavat juhtimist praegu eesti rahva hulgas ja meie kodumaal, teie kohuseks on hoolitseda selle eest, et see rahvuslik käsk 1925. a. sündinud meeste mobiliseerimiseks täidetaka.

Ja nüüd, kui asume selle ajaloolise sammu täitmisele, palun teid püsti tõusta ja me tahame ütelda, et me igaüks täidame oma kohust, mis meile peale on pandud, ja tahame oma kodumaa ja rahva saatust kanda Jumala ette ja temalt paluda:

Su üle Jumal valvaku,
mu kallis isamaa.
Ta olgu Sinu kaitseja
ja võtku rohkest' õnnista,
mis iial ette võtad Sa,
mu kallis isamaa!

Härra kindralinspektor, palun teid asuda oma ametikohuste täitmisele ja teatada oma järgnevad korraldused ning sammud. (Kiiduavaldused).

Kuidas tuleb täita raiekohustus

Raietööde sooritamiseks on raiekohuslasile teatatud vastava teadaandega peale ülestöötamisele tuleva puudekoguse veel ka metskond ja vahtkond, kus raiekohustus tuleb täita. Puude ülestöötamist mujal kohustuse täitmisena arvesse ei võeta. Tööleasumise täpne aeg teatatakse vastava käsuga.

Kava kohaselt tuleb vallale või linnale määratud raiekogusest täita oktoobri lõpuks vähimalt 10 protsenti, novembri lõpuks vähimalt 55, detsembri lõpuks vähimalt 90 ja 15. jaanuariks 100 protsenti.

Raiekohuslasile on jäetud võimalus pärast vastava teadaande kättesaamist omal soovil valitud ajal asuda määratud kohas metsa ülestöötamisele. Seetõttu tuleks raiekohuslasil kasutada antud võimalust raietööde vabatahtlikuks alustamiseks niipea kui seda võimaldavad teised edasilükkamatud tööd.

Kõigile isikuile, kelledele on eelolevaks talvepoolaastaks määratud raie- ja veokohustusi, ei tohi enne suurema osa oma kohustuste täitmist müüa valmis metsamaterjali, anda isevarustuse korras ülestöötamiseks tarbe- ja küttematerjali, rentida Metsade Keskvalitsusele kuuluvaid metsaheinamaid ja muid rendiüksusi ning välja anda karjatamis- ja muid kõrvalkasutuspileteid.

Seega juhul, kui mõnel raiekohuslasel on vaja riigimetsast saada tarbe- või küttematerjali, siis peab ta vähimalt enne väljaostmist õiendama oma raiekohustuse.

Duce korraldus sisekorra kaitseks Itaalias

Roomast, 27. 10. (DNB). Itaalia riiklik ajaleht avaldab Duce ministriliku dekreedi, mis korraldab itaallaste sõjaaegse distsiplliini küsimust. Korraldus sisaldab 13 punkti. Nendes asetatakse muu seas vanglakaristuse alla sõjavangide või koonduslaagritest põgenenute varjamine, ajalehekirjutiste avaldamine, mis on sihitud teljeriikide prestiishi või avaliku julgeoleku vastu, lubamatute koosolekute külastamine, raadiosaatejaamade omamine või ka vaenulikkude jaamade kuulamine, tööpõlg ja streikimine ja muud sellesarnased riigivaenulikud teod. Raskematel juhtudel ja eriliselt sooritatud juhtudel karistatakse isegi surmaga. Korraldus jõustus avaldamisega riiklikus ajalehes ja väljakuulutamisega raadios.

Kerese tagasihoidlik rivimale tulemus Madridis

Madridist, 26. 10. (DNB) Maailmameistrikandidaat Keres andis Madridi kasiinos, rivimaleseansi 30 vastase vastu. Ta võitis 17 kaotas 7 ja viigistas 6 partiid, mis annab võiduprotsendiks 67.

Hävitati 115 nõukogude tanki

Ruumis põhja pool Krivoi Rogi areneb hoogne soomuslahing. Dnjepri käärus tõrjuti kogu rindel vaenlase ägedad rünnakud

Führeri peakorterist, 29. okt. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Melitopolist lääne pool tõrjuti kogu päev kestnud nõukogude rünnakud sissemurruruumi riivistamisrinnete vastu. Soomus- ja soomusgrenadeerideüksused tekitasid vaenlasele tugevate tiivalöökidega kõrgeid kaotusi ja paiskasid tema rünnakuteravikud välja vihaselt kaitstud maakohtadest.

Saksa ja rumeenia õhujõud ründasid tihedas koostöös maavägedega võitlustes eriti mõjuvalt kaasa.

Dnjepri käärus tõrjuti kogu rindel ägedad vaenlase rünnakud paljudel kordadel vasturünnakutega. Ka neis tõrjevõitlustes arenes eile ruumis põhja pool Krivoi Rogi soomuslahing, mis on veel täies hoos. Senini hävitati ühes rindelõigus 74, teises 41 nõukogude tanki

Põhja pool Kiievit saavutas üks oma rünnakürituse asetatud sihid. Homeli juures laiendasid nõukogud eile oma rünnakuid ka lõigule lõuna pool linna. Tugevad vaenlase läbimurrukatsed viisid siiski ainult kohalikkude sissemurdudeni ja vähemate rindeosade ajutise loovutamiseni, mis võideti kohe järgnevate vasturünnakutega tagasi. Paljudel juhtudel purustati vaenlase rünnakud kõigi relvade koondatud tules ja õhujõudude mõjuval panusel juba eos.

Lääne pool Kritshevi ja lääne pool Smolenskit võitlustegevus eelmise päevaga võrrelduna lõdvenes.

Keskl0igus kindral-major Felzmanni juhatusel võitlev Hesseni-Türingi 251. jalaväediviis pidas ühes tõrjelahingu raskuspunktis vankumatult vastu mitmekordselt ülekaalukate nõukogude jõudude üha uuesti korratud rünnakutele. See diviis omab seetõttu erilisi teeneid saavutatud tõrjeedus.

Lõuna-Itaalias tõmmati meie üksused mõlemal pool Volturnot tugevate vaenlase läbimurrurünnakute eduka tõrjumise järele tagasi väheseid kilomeetreid eemalasuvale uuele, loode suunas jooksvale kõrgustikupositsioonile.

Aadria rannal püüdsid tugevad briti-ameerika jõud 28. okt. öösel ja varastel hommikutundidel tungida piki Termoli-Istonio maanteed tungida üle Trigno jõe. Rünnakud jäid vaenlaste kaotuste tõttu seisma.

Vahemere idaosas hävitasid õhujõud kaks vaenlase veolaeva kokku 4500 brt. ja saavutasid pommitabamusi vaenlase saaretoetuspunkti Castel Rosso sadamaseadmetele.

Melitopol võitluste tulipunktiks

Vaenlase läbimurrukatsed nurjusid kõigis rindelõikudes

Führeri peakorterist, 28. oktoobril.

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Asovi mere ja Dnjepri vahel asetses vihaste võitluste raskuspunkt ka eile lõigus lääne pool Melitopoli. Vaenlase püüded oma sissemurrukoha laiendamiseks peatati raskeis lähivõitlusis või liikuvate reservide vastulöögiga. Võitlus jatkub kahanematu ägedusega.

Dnjepri käärus nurjus Zaporožje juures, põhja pool Krivoi Rogi ja edela pool Dnepropetrovskit arvukaid vaenlase jalaväe- ja soomusrünnakuid.

Rinde kesklõigus sooritasid enamlased uusi rünnakuid meie positsioonidele põhja pool Homeli ning jatkasid oma läbimurrukatseid lääne pool Kritševit ja lääne pool Smolenskit. Rünnakud purustati juba kas lähtepositsioonil koondatud suurtükitulega või tõrjuti veriselt tagasi raskeis võitlusis. Tõrjevõidu saavutamisest ruumis lääne pool Kritševit võtsid eriti osa ka õhujõud, kes tugevate võitlus- ja lähivõitluslennukite üksustega lõid sekka maavõitlusisse.

Mujalt idarindelt teatatakse kohalikest võitlusist Kiievi juures ja elavast luuretegevusest rinde põhjalõigus.

Lõuna-Itaalias käivad ägedad võitlused mõlemal pool Volturnot. Inglaste ja ameeriklaste korduvad rünnakud nurjusid. Kohalikud sissemurrud likvideeriti vastulöögiga või riivistati. Mujalt rindelt teatatakse peale mõne eelpostilahingu ainult vaenlase tagajärjetust rünnakust rannikuraudtee ääres loode pool Termolit.

Idapoolses Vahemeres pommitasid Saksa raskevõitluslennukid heade tulemustega sõjalisi eesmärke Lerose saarel.

Kindralkomissar tervitas eesti rindevõitlejaid

Idapataljonidest saabus kodumaale puhkusele eestlasist raudristikavalere. Saabunuile korraldati vastuvõtt Kadrioru lossis ja koosviibimine Estonias

Esmaspäeval saabus kodumaale puhkusele 10 eesti vabatahtlikku, kes võitlusis põhjarindel olid eriti silma paistnud. Saabunuist olid suurem osa raudristikavalerid. Teisipäeva keskpäeval viibisid rindemehed vastuvõtul kindralkomissar SA-obergruppenführer K.-S. Litzmanni juures Kadrioru lossis, kus toimus ühine lõunasöök. Vastuvõtul viibisid ka Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe, SA-gruppenführer Aster ning sõjaväe ja Saksa tsiviilvalitsuse esindajaid.

Oma sõnavõtus Kadrioru lossis ütles kindralkomissar K.-S. Litzman muuhulgas, et rõõmustab alati näha enda juures rindevõitlejaid. Kuid erilist rõõmu tunneb ta vastu võttes eesti kamraade, kellede vapper võitlus oma maa ja rahva tuleviku eest on otsustava tähtsusega.

Sama päeva õhtul tulid rindemehed kokku Estonia Punasesse saali, kus toimus meeleolukas koosviibimine. Sellest võtsid külalistena osa Eesti omavalitsuse juht dr. Mäe, Eesti väeosade kindralinspektor SS-oberführer Soodla, Saksa sõjaväe esindajana kapten Panradi, ERÜ peajuht O. Leesment, Rahvakasvatuse Peavalitsuse juhataja B. Meret, Eesti Noorte peastaabi ülem G. Kalkun ja teisi juhtivaid ametisikuid.

Mälestusjumalateenistus Ettori Mutti auks

Milanost, 25. 10.(DNB). Badoglio-valitsuse poolt reetlikult mõrvatud fashistliku partei endise peasekreäri Ettori Mutti auks leidis pühapäeval Veneetsias aset pidulik mälestusjumalateenistus. Pühalikust talitusest võttis osa ka rahvahariduse minister.

Nõukogude terror Donetsi basseinis

Erzerum, 25. 10 (DNB). Nõukogude Liidust Erzerumi saabunud sõjapõgenikud jutustavad enamlaste terrorist nende poolt tagasivallutatud Donetsi basseini piirkonnas. Enamlased alustasid seal otsekohe oma hirmuvalitsust, nagu omal ajal pärast Rostovi ja Vorošilovgradi tagasivallutamist.

Nõukogude valitsusele on kogu mahajäänud elanikkond mitteusaldusväärne ja seetõttu alustati kohe massilisi vangistamisi. Suur hulk surmaotsuseid on juba täide viidud. Ka Makejevkas on hulk rauku maha lastud ning Stalinos ja Gorlovsas massiliselt elanikke hukatud. Mariupolis on teiste hulgas maha lastud ka kaks vaimulikku.

Mõjuv õhurünnak Great Yarmouthile

Berliin, 24. 10. (DNB), Öösl vastu 24. oktoobrit ründasid Saksa raskevõitluslennukite üksused varsti pärast kella 23 Briti sadamalinna Great Yarmouthi. Hea nähtavuse juures pommitati kavakindlalt ettenähtud eesmärke, hoolimata vaenlase ööjahilennukite elavast tegevusest ning kerge- ja raske-õhutõrje-suurtükiväe ägedast tulest. Äralennul märkasid saksa võitluslendurid 10 puhkevat tulikahju, mis kiiresti levisid.

Valitsustruude meeste tagakiusamine Marokkos

Pariisist, 26. 10. (DNB) Üks tuntumaid prantsuse advokaate Marokos, Claude Maution, on agentuur Ofi teatel mõistetud Meinesi sõjakohtu poolt kolmeks aastaks vanglasse ja varanduse kaotamisele, kuna tagasiläitas truudust marssal Petainile. Samal põhjusel langetati hukkamõistvad otsused ka prantsuse rahandusasutuse Credit Foncieri direktori ja tema abikaasa kohta Oranis ja tööstur Pierre Fossati kohta.

Svinhufvud Saksa-Soome võitlusvendlusest bolshevismi vastu.

Berliinist, 25. 10. (DNB). Kõneluses Saksa Teadetebüroo esindajaga tähistas endine Soome president Svinhufvud Saksa-Soome sõprust ideelise sümpaatia haruldase näitena selles egoistlikus maailmas. Soome rahva sõprus Saksamaa vastu, ütles eks president, ei allu mingitele kõikumistele. See ei jäta ka ruumi kahtlustele Saksamaa ja Soome lõppvõidu suhtes. Mõlema rahva vastastikune sõprus on põhjendatud arvukate tõsiasjade läbi.

Maailma ajalugu kaotaks oma mõtte, jätkas Svinhufvud edasi, kui Euroopa langeks bolshevismi kätte. Olevat ajaloo häbiplekiks, et selline süsteem nagu bolshevismi oma võis Euroopas eksisteerida 20 aastat, ja Euroopale häbiks on ka bolshevismi toetamine teiste võimude poolt. Kui bolshevikud võidakseid, oleks see ka Soome surm.

Vaba-India valitsus kuulutas USA-le ja Suur-Britanniale sõja

Tokiost, 24. 10. (DNB). Vaba India valitsus otsustas, nagu teatab Domei Shonanist, Subhas Chandra Bose eesistumisel kuulutada USA-le ja Suur-Britanniale sõja.

Jaapan tunnustas India valitsust

Tokiost, 23. 10. Jaapani valitsus tunnustas 23. oktoobril Subhas Chandra Bose poolt moodustatud provisoorset India valitsust. Ühes ametlikus jaapani seletuses öeldakse, et Jaapan toetab kõigiti India valitsust ja arendab temaga koostööd. Jaapani ainsaks püüdeks on edendada India rahvastiku jõukust.

Briti Sõjakohus mõistis surma 32 itaallast

Milanost, 25. 10. (DNB). Süüdistuse alusel, et kaebalused olevat ühe inglise vägede transpordi hädaohtu saatnud", mõisteti Kalaabrias briti sõjakohtu poolt surma 32 kohalikku elanikku, nende hulgas terve rida naisi.

Vaenlane sõbra maski all

Itaalia kindralid varustasid Serbias bandiite. Führer taheti koos Ducega vaenlaste kätte mängida

„Völkischer Beobachter" avaldab sõjajõudude ülemjuhatuse andmete järgi Itaalia kuningakoja ja Badoglio kamba reetliku tegevuse üksikasju. Leht märgib, et ülejooksikute „sõjakuulutusega" Saksamaale on nende reet väliselt lõpule viidud ja seega on sobiv aeg paljastada kõiki sellega ühenduses olevaid sündmusi.

Pinevus fashismi ja ühe osa Itaalia sõjaväelise juhtkonna vahel polnud neile, kes Itaalia siseasju tundsid ammugi enam saladus. Oli teada seegi, et Itaalia kuningakoda seda pinevust teadlikult soodustas. Kuningakoja ja reaktsioonilisteringkondade vastupanu fashismi sotsiaalsele tendentsile algas varsti pärast võimu ülevõtmist, kuid jäi passiivseks, kuni Itaalia oli väliselt tõusuteel.

Pärast Itaalia sõttaastumist kõvenesid intriigid Mussolini vastu. Reaktsioonilistes ringkondades kõneldi juba Mussolini järglastest, mis puhul nimetati Dino Grandi nime, kes hiljem osutuski reetjate laagris olevaks. Aprillis 1941 sai teatavaks, et marssal Bodoglio poeg, olles Itaalia peakonsuliks Tangeris, samuti sealne Itaalia sõjaväeline esindaja Vinciguerra, peavad kahtlustäratavaid sidemeid Briti peakonsuliga Tangeris. Sama aasta oktoobris seletas Itaalia mereväeesindaja Budapestis, kaptenleitnant krahv Ponza di San Martino, et liit Saksamaa ja Itaalia vahel on ebanormaalne: „Me pöördume õige pea koos inglastega Saksamaa vastu."

Jaanuaris 1943 asendati Itaalia sõjajõudude kindralstaabi ülem krahv Cavallero kindral Ambrosioga kes oli fashismivastane ja kuulus kuningakoja klikki. Seega oli Itaalia sõjaväe etteotsa pääsnud mees, kes teadlikult soodustas laostumisnähtusi sõjaväes. Ühtlasi tuleb seda sündmust märkida kui pöördepunkti, mil kuningakoja kamarilla avalikult tegevusse astus.

Kindral Ambrosio, reetjate kuulekas tööriist, oli seni Itaalia maavägede kindralstaabi ülem. Tema tegevusest on teada, et ta kõigiti töötas vastu Saksa-Itaalia ühisele sõjapidamisele. See andis end tunda mitte ainult Aafrika operatsioonides, vaid ka Balkanis.

Just Balkanis ilmnesid muretäratavad nähtused. Mitte et mägibandiitide jõudu oleks ülehinnatud, vaid hädaohtlik oli see, kuidas Itaalia sõjaväestaabid Kroaatias suhtusid sellele küsimusele.

Vastutav isik oli siin Itaalia 2. armee ülem kindral Roatta.

Juba 1942. aastal äratas selle mehe tegevus kahtlust, sest see näis kasutavat kõik abinõud, et sisemist rahunemist Kroaatias takistada. Samasugust poliitikat aeti Kreekas ja Bulgaaria suhtes, millega saboteeriti Saksamaa püüdeid nende maadega head arusaamist hoida.

Kindral Roatta sai hakkama sellega, et ta varustas reivade ja toiduainetega Serbia jõuke, kes igal võimalikul juhul Saksa üksustele nurgatagant kallale tungisid. Ühised operatsioonid jõukude vastu aeti nurja sellega, et itaallaste kontrolli all seisvad mägestikud anti üle bandiitidele. Samal ajal raskendasid itaallased olukorda veel sellega, et nad Serbia elanikkonda armutult terroriseerisid.

Oma reetlikkusele pani Roatta krooni pähe veebruaris 1943. Ajal, mil Saksa vägedel olid käimas operatsioonid jõukude vastu, istusid Itaalia kindralid bandiitide peameestega ühe laua taga ja pidasid läbirääkimisi nende mõnnalaskmise üle. Roatta oli Itaalia üksustele käsu andnud koostööplaani sakslastega mitte täita, jättis niiviisi bandiitidele taganemisteed lahti ja võimaldas neil uuesti koonduda. Pealeselle nõudis Roatta, et Kroaatia üksused arvataks Itaalia diviiside koosseisu ja et ülemjuhatus kogu Kroaatia ruumis, Montenegros ja Albaanias antaks temale.

Oleks Saksa ülemjuhatus selle nõudmise rahuldanud, siis oleks kogu piirkond jõukude võimu alla lähnud ja inglastele ning ameeriklastele oleks Aadria rannikul maabumiseks tee vaba olnud.

Olukord ei muutunud põrmugi pärast seda, kui Roatta Balkanilt lahkus. Ta järeltulija kindral Robotti saboteeris ühiseid operatsioone bandiitide vastu seega, et võimaldas neil läbi Itaalia liinide mägedesse tõmbuda.

Arusaadav, et Saksa juhtkond pikapeale ei võinud sellist olukord talunda.

Veebruari lõpul, kui välisminister von Ribbentrop ühe kõrgema saksa ohvitseriga Rooma sõitis, võeti need nähtused otseselt kõne alla. Mussolini nõudis Ambrosio juuresolekul, et võitlust jõukude vastu kõvendataks. Ambrosio aga jättis selle käsu täitmata, seletades, et tal puuduvad selleks väed.

Kui Saksa väed üksinda alustasid operatsioone, kuulutas Itaalia 2. armee ülemjuhataja kindral Robotti bandiitidid oma kaitsealusteks ja nõudis Saksa vangi sattunud peameeste väljaandmist. 28. juunil, ühe Serbia püha puhul, defileerisid Itaalia üksused koos bandiitidega nende pealikute ees ja Itaalia kindral Giangraco hüüdis ekskuningas Peetri pildi ees „elagu".

Pärast lahkumist Balkanist nimetati kindral Roatta Itaalia 6. armee ülemjuhataja Sitsiilias. Juba Tuneesia võitlustes ei saanud enam kõnelda Itaalia üksuste kaasalöömisest. Need tõmmati tagasi ja nad jätsid vastupanu ülekaalukale vaenlasele kolme Saksa diviisi hooleks. Reetmine sai veel selgemaks, kui Itaalia saarekindlused Vahemeres Pantelleria ja Lampedusa ilma mingi tarviduseta alistusid.

Pantelleria garnisonis oli 12.000 meest, saar oli kõvasti kindlustatud ja võis laskemoona ja toidutagavarade poolest kaua vastu panna. Esimese kuu õhurünnakute ajal oli garnison kaotanud ainult 50 meest. Sellest hoolimata lasi komandant valge lipu heisata, niipea kui Briti-Ameerika laevastik silmapiirile ilmus. Alistumise põhjusena nimetati joogivee ja laskemoona puudust, aga mõlemaid oli küllalt.

Lampedusa saar vallutati väikese Ameerika üksuse poolt, kes maabus kummipaatides. Ameerika teateis mainiti, et Itaalia garnison oli ameeriklastele vastu joosnud, nagu oleks neil alistumisega väga kiire olnud.

Mais 1943, kaks kuud enne Briti-Ameerika vägede maabumist Sitsiilias, pakkus Saksa ülemjuhatus Itaalia ülemjuhatusele mitut Saksa diviisi Lõuna-Itaalia kaitse tugevdamiseks. Pakkumine lükati tagasi, kusjuures Mussolinit jõudude vahekorrast valesti informeeriti. See ei takistanud kindral Roattal pärast vaenlase maabumist Sitsiilias seletamast oma ohvitseridele, et tuleb taanduda Genua-Rimini liinile, kui sakslased ei saada tõhusat abi.

Vaenlase maabumise puhul Sitsiilias oli mängus juba avalik reetmine.

Itaalia diviisid, peale väheste erandite, ei avaldanud üldse vastupanu, nad kas alistusid või jooksid üle. Ka Inglise ja Ameerika teated kinnitavad, et alles Saksa üksuste juures oli tegemist tõsise vastupanuga. Pole kahtlust, et maabumine Sitsiilias oleks toonud anglo-ameeriklastele ränga katastroofi, kui Italaia ülemjuhatus oleks tahtnud otsustavalt vastu panna ja kui ta oleks arvestanud Saksa ülemjuhatuse soove.

Reetmise meisterteos sai tõsiasjaks 10. ja 11. juulil Augusta sadamas. Kuigi Augustat polnud seni üldse rünnatud, purustas Itaalia garnison kindlustused, pistis kütteainelaod põlema ja viskas laskemoona merre. Maalimale aga teatati kangelaslikust vastupanust.

Selliest peale algas Itaalia üksuste valgumine Catania suunas. Samal ajal purustati sildu Saksa vägede seljataga, nähtavasti eesmärgiga nende ühendusi katkestada. Itaalia õhutõrje ei tulistanud enam, kui vaenlase masinad nähtavale ilmusid.

Ajal, mil Mussolini oli juba kõrvaldatud ja reetmise märgid üha selgemaks läksid, jatkasid kuningas ja Badoglio truudusetõotusi Saksamaale. Juuli lõpust alates koondati Itaalia vägesid Ülem-Itaaliasse Saksa piirile, kuna samal ajal Saksa üksused rutt asid lõuna poole, et kaitsta Itaaliat. Nende seljataha aga kogunes üha rohkem Itaalia vägesid.

Nagu 15. augustil Bolognas läbirääkimistel Saksa ja Itaalia kindralite vahel selgus, oli reetjate poolt koostatud Itaalia kaitsmise kava, mille teostamisel Saksa diviisid oleksid kõikjal olnud ümber piiratud ülekaalukaist Itaalia armeedest. Oli selge, et reetureil on kavatsus ka Saksa divlise vaenlase kätte anda.

Reetmise ülim tipp aga pidi saavutatama atentaadiga Führerile. Badoglio tegi Itaalia sõjaväelisele esindajale Berliinis ülesandeks külastada Führerit ta peakorteris ja Itaalia kuninga nimel ette panna Itaaliasse tulla, et seal koos kuninga ja Badoglio valitsusega arutada ühise sõjapidamise küsimusi. Kutse lükati külmalt tagasi. See sündis hetkel, mil Mussolini väljaandmine vaenlasele oli juba otsustatud.

On kindel, et reeturid olid vaenlasega kokku leppinud, ühes Ducega ka Führer neile kätte mängida.

Kuid nad eksisid, arvates, nagu ei oleks Saksa juhtkond nende alatut mängu läbi näinud.

On endastmõistetav, et Saksa ülemjuhatus juba esimeste kahepaikeuse tundemärkide puhul ettevaatuse abinõud tarvitusele võttis, et takistada Saksa diviiside lõksuajamist. Sel ajal võitlesid Saksa diviisid veel Sitsiilias ja nende pärast tuli kõige rohkem mures olla. Kuna oli karta vaenlase maabumist Rooma või Napoli piirkonnas, millega Saksa väed Sitsiilias oleksid ära lõigatud, siis tuli Sitsiilia evakueerida, olgugi et sealse kindlustatud sillapea edasine kaitsmine oli täiesti võimalik.

Äralõikamise kartusel jäeti ka Kalaabriasse ainult nõrgad Saksa jõud, kuna seevastu Napoli—Rooma—Salerno—La Spezia ja Genua piirkond võeti erilise valve alla. Ühtlasi paigutati küllaldased jõud piiridele, et takistada Saksa vägede varustusteede äralõikamist.

Nende abinõude teostamist, mis viidi läbi Itaalia ülemjuhatuse vastupanu kiuste, kergendas asjaolu, et üksikud Itaalia staabid täitsid oma liitlaskohustust ja keeldusid oma reetliku ülemuse käskude täideviimisest.

Kui siis Badoglio kapitulatsioon, mida salati iseegi pärast selle avaldamist vaenlase poolt, teatavaks sai, astus Saksa vastuabinõude mehhanism otsekohe tegevusse.

Ida elanikkond abistab bandiidikütte. Rünnakretkel peatatakse üks maatööline, kes annab SD-juhile meelsasti seletusi. (Wb)

Inglismaa eest hoolimatult ohverdatud

Et London elemente Euroopa maade elanikkonnas üles ässitab maabumisplaanide ähvardusega teatud punktidele, et siis neid inimesi pärast saksa vägede vahele astumist saatuse hooleks jätta, seda teguviisi on õpitud tundma kui vältimatut osa inglise sõjapidamises. Inglise strateegide auahnus ei ulatu neil puhkudel väljavaatest kaugemale sakslasile „raskusi" valmistada poliitilisel ja võimalikult ka sõjaväelisel alal, mis peab täiendama loodetavat n. n. „närvidesõja" moraalset mõju Saksamaal. Näiteks inglise agentide petlikust mängust olid nende hiljutised toimingud Taanis, Põhja-Itaalias kommunistide ülesässitamise teatega Badoglio äraandmisest, sloveeni serbia ja albaania jõukude mobiliseerimine, kes pärast asjatult inglise konvoid ootasid. See reetlik sõjapidamine nende elementide arvel ei too inglastele palju kasu, kuid ei maksa ka midagi. Kestab veel kahtlematult mõni aeg, kuni Inglismaa hakkab tundma, et ta on täielikult purustanud usu oma poliitikasse mandri-Euroopas.

Pärast Tuneesia sõjakäiku ekspluateerib Inglismaa Euroopas oma partisane järjekindlamalt kui kunagi varem. Tüüpilises põlguses mitteteadlikkude käsilaste vastu närvidesõjas ei kohkuta tagasi sellest ka avalikult kõnelemast. Näiteks teatati Kairost ajalehes „Times": Kui sakslased Kreeka vallutasid, oli seal tosinaid kui mitte sadu bandiitide jõuke. Need liitusid lõppeks kolmeks suureks üksteisest eraldatud organisatsiooniks. Hiljem olevat need kolm jõuku Kairos asuva inglise peakorteri sideohvitseride poolt ühendatud ühe „kindralstaabi" alla. Juuli algul olevat „kindralstaap" olnud valmis teatud ülesannete teostamiseks, mis neile esitati Kairo ülemjuhatuse poolt. Võib olla langes tähtsaim ülesanne partisanidele enne inglaste maabumist Sitsiilias. Oli vajalik saksa ülemjuhatust selles petta, kus alatakse inglis-ameerika pealetungiga ja selleks tehti kreeka partisanidelelülesandeks, ette võtta petteoperatsioon sakslaste petmiseks, nagu toimus maabumine Kreekas. Niipalju „Times'i" kirjasaatjatelt.

Iseenesest selgub juba — olgugi et autor seda punkti ei puuduta, et Kairo peakorter sakslaste petmiseks kõigepealt oleks pidanud petma kreeka partisane ja neis äratama petlikke lootusi inglaste saabumiskavatsustest Kreekas. Isegi osavaimad inglise sideohvitserid ei suuda ühelegi partisanile auku pähe rääkida, end ainult „pettemanöövrile" ohverdada. Mäletatavasti oli maailma ajakirjandus tollal täis inglise petteteateid plaanitsetud maabumisest Salonikis.

Madridis avati kindral Franco poolt pidulikult uuesti ülikooli-linnaosa, mis kodusõjas pea täielikult hävis. Meie pildil näeme ülikooli peahoonet õnnistamispidustuse ajal. (Atlantic)

Ameerika noorsoo moraali probleem

Korrespondent teatab Lissabonist: „Washington Post'i" teatel rääkis Tehhase politseijuht, kolonel Carrison, ühel Põhja-Ameerika politseipresidentide koosolekul Detroitis järgmist: „Meie, kutselised politseinikud, arvame, et meie rahvas seisab kuritegude laine lävel, mille vastu võitlemine kujuneb paju verisemaks ja kallimaks kui seda oli võitlus Al Capone ja Dillinger'i vastu." Tulevat arvestada ulatuslikumaid streike ja vastuhakkamisi, mis enamalt jaolt olevat tingitud lahendamatuist sotsiaalseist ja rassilisist küsimusist. Taltsutamatul noorusel olevat sageli veel teha vaid üks samm kurjategijani. Tänapäeva USA elavat üle metsikut võidujooksu uute lõbustuste ja vahaduste järele, millele järgnevad kaugeleulatuvad muudatused majanduslikus ja poliitilises struktuuris. Kolonel Carrison lõpetas oma kõne järgmise hoiatusega: „Meie oleme selle sotsiaalse ja rassilise revolutsiooni üleujutuse vastu võimetud, kui õigete ameeriklaste suur kogu mitte lõpuks ei ärka ega jõua arusaamisele, et meie eluviis on seespoolt ohustatud."

Konverentsile järgnevail läbirääkimisil juhiti peamine tähelepanu sellele, kuidas leida kohaseid abinõusid hooletusse jäänud noorsoo päästmiseks. See on teema, mida Põhja-Ameerika ajakirjandus puudutab pidevalt kasvava murega. Ajakirjas „Time" põhjustatakse Põhja-Ameerika noorsoo distsiplineerimatust ja haridustaseme langust õpetajate puudusega. Praegu puuduvat USA's umbes 75.000 õppejõudu, 2 milj. last saavat allpool rahuldavat nivood seisva kasvatuse. Möödunud sügisel olevat suletud enam kui 2000 maakooli ja kooliastujate arv olevat järgmiseks aastaks kohutavalt kahanenud. Kõrgemais kooles polevat peagu enam ühtegi 16- või 17 aastast õpilast. Need olevat jäänud koolist eemale töö ettekäändel relvastustehaseis. Suurem osa neist veetvat aega tänavail ja restoranides. Selle olukorra mõjust ameerika sõdurite moraalsele ning vaimsele kvaliteedile kirjutab ajakiri järgmiselt: „USA-armee jätab oma kultuuris ja kasvatuses väga palju soovida. Meie sõdureil puudub arusaamine selle määratu sõja moraalsest tähendusest, milles meie praegu seisame. Võib-olla kahetseme kord seda tõsiasja väga valusalt."

USA-armee poolt väljaantavale ajalehele „Star and Stripes" tehakse etteheiteid, et nad selle asemel, et üksikasjaliselt arutleda sõja tähendust ja mõtet, avaldavad igapäev oma lehes viimaseid spordisündmusi ja Hollywoodi filminäitlejate pilte. Samuti käsitellakse Põhja-Ameerika noorsoo hooletussejätmist ajakirjas „Colliers". Ajakiri avaldab sõjaväelase Thomas Parran'i teate, millest selgub, et USA-armeel tulevat arvestada 610.000 sõjaväelase väljalangemisega suguhaiguste arvel. Osa sellest kohutavast väljalangevate noorte arvust tuleb päästa USA-armeele erilise sõjaväearstliku raviga.

Emadekoolis Tartus algas õppetöö

Esmaspäeva õhtul algas ERÜ Tartu ringkonnaameti „Ema ja laps" osakonna ruumides emadekooli õppetöö. Õppetöö alguseks oli ilmunud kohale rohkesti noori naisi, emasid ja tulevasi emasid. Õppetööd alustati emadekooli juhataja pr. Karise avakõnega.

Huvi emadekooli vastu on Tartus pidevalt tõusmas. Kui esimesel aastal soovis emadekooli astuda 25 isikut, siis tänavu tõusis see arv juba 44-le, kellest ruumi puudusel saadi vastu võtta 35.

Õppetöö emadekoolis toimub neli korda nädalas õhtutundidel ja ta lõpeb jõuluks. Lektoriteks on rida tuntud arste ja pedagooge.

Eesti Majanduskoja tegevusest

Kuni praeguseni on Eesti Majanduskojal ellu kutsutud presidiaal-, tööstuse-, kaubanduse-, käsitööstuse- ja liikluse osakonnad

Bolshevike poolt desorganiseeritud Eesti majanduse taaselustamiseks ja Eesti majanduse kõikide loovate jõudude rakendamiseks ülesehitustööle kutsuti Riigikomissari määrusega ellu Eesti Majanduskoda, mis moodustab meie tööndusliku majanduse kõrgema omavalitsusliku organi, mil lasub vastutusrikas ülesanne igaküigselt hoolitseda oma liikmeskonna eest, neile nende majanduslikus arengus kaasa aidata ja majanduslikul alal ettepanekute ning algatustega vastavate ametasutuste ees neid toetada nende ülesehitustöös.

Eesti Majanduskoja tegelik ellukutsumine toimus 30. juulil 1943. a. mil Kindralkomissari ülesandel prints Hohenlohe kutsu Eesti Majanduskoja presidendiks tööstur hra O. Kerson'i, Koja asepresidendiks nimetati hra M. Andreesen ja peadirektoriks tööstur hra M. Luther.

Koja organiseerimistööde läbiviimine kestis kuni 1942. a. septembrini, mis ajast võib lugeda Koja tegeliku töö algust.

Kuni praeguseni on Eesti Majanduskojal ellu kutsutud järgmised peaosakonnad: presidiaal-peaosakond üldküsimuste lahendamiseks, tööstuse peaosakond, kaubanduse peaosakond, käsitööstuse peaosakond ja liikluse osakond.

Üksikute osakondade järele vaadeldes võiks märkida järgmist:

1. Presidiaal-peaosakonna ülesandeks on kogu Koda puudutavate üldküsimuste lahendamine. Osakonnal lasus kogu Majanduskoja töö organiseerimise läbiviimine, selleks vajaliku isikulise koosseisu leidmine ning materjaalsete vahendite muretsemine. Organiseerimisperioodist üle jõudnud, lasub osakonnal täitmata ülesandena Kaubandus-tööstusregistri pidamine, mille sisseseadmine praegu teostub.

2. Tööstuse peaosakonna juures töö on seisnud peamiselt tööstuse kohta ülevaate saamiseks, milleks on sisse seatud täielik tööstusettevõtete kartoteek. Selle kõrval on rohkesti tulnud tegelda nõuandetegevusega liikmeskonnale. Üheks tähtsamaks ülesandeks on osakonnal ka järelkasvu ja kutsehariduse küsimuste lahendamine, millleks osakonna juurde on ellu kutsutud kogu majanduskoja tööpiirkonda haarav kutsehariduse peareferentuur. Kuna on asutud seisukohale, et nii tööstus-käsitööstus-, kui ka kaubandusalal tegeliku elu nõuetele vastav väljaõpe saab toimuda ikkagi vaid käitistes enestes, on pöördutud käitiste poole ettepanekutega luua vastavaid õppekohti ja õppetöökodasid. Üritus on leidnud sooja poolehoidu. Kaubandusalal on ettevalmistusel laialdaste raamatupidamiskursuste läbiviimine, kuna kavas on kutsehariduslikud täienduskursused.

3. Kaubanduse peaosakond võttis tööle asudes üle pea täielikult korrastamata kaubandusalal taaselustamise, mille tõttu esimeseks ülesandeks oli vajaliku ülevaate saamine meie kaubandusaparatuuri momendi seisundist. Korraldatud kaubandusloendus andis vajalikud materjalid ja alused edasiseks tööks. Tähtsama töölesandena pandi osakonnale sõjaaegsetele vajadustele vastava jaekaubandusvõrgu plaani koostamine. Et seda ülesannet võimalikult hästi ja kiirelt lahendada, tõmbas osakond kaastööle kõik meie omavalitsused. Samuti pöörduti ettepanekute saamiseks meie kahe kaubanduskeskuse, ETK ja TKK poole. Saabunud ettepanekud kaaluti ühises komisjonis, mille töötulemused võeti kokku kogu Eesti piirkonda haaravas plaanis. Plaan esitati kinnitamiseks Kindralkomissari kaudu Riigikomissarile, kus ta peale vähemaid muudatusi heaks kiideti. Kohe selle järele saadi asuda plaani elluviimisele.

Suurt tööd on osakonnal tulnud teha kaupmeeskonna huvide kaitsel. On koostatud miimeid hinnauurimusi, mille tulemuseks on mitmel alal esitatud ettepanekuid kaubandusliku kasumi tõstmiseks, et kindlustada kaubandusele oleluks vajalikku teenistust. Tööjõudude totaalse mobilisatsiooni läbiviimisel püüdis osakond omapoolsete märgukirjadega kõik teha, et kindlustada kaubandusele vajalike tööjõudude allesjäämist, mis tal ka suures ulatuses õnnestus.

Osakonna üheks püüdeks on olnud kaubandusalale tegutsema lubada ainult asjatundlikku personaali, milleks on teostatud põhjalikku kontrolli iga loa taotleja kohta. Nagu eelpool nimetatud, on edaspidi kavas kursused liikmeskonna kutselise taseme tõstmiseks.

4. Käsitööstuse peaosakond omab kõigist peaosakondadest kõige suurema liikmeskonna. Nagu kaubanduseski, nii ka käsitööstuses tuli taaskujundamist alustada eelkõige ülevaate muretsemisega momendi olukorrast. Väljakuulutatud käsitööstuste registreerimisega saadi vajalikud andmed käsitööregistri sisseseadmiseks. Valusaim küsimus käsitööstuse alal oli suurearvulise käsitöösturkonna varustamine toorainetega. Ellukutsutud varustusosakonnal õnnestus esialgselt sõjaliselt tähtsamatele käsitööaladele toormaterjali ja tööriistade muretsemine. Varustusküsimuste õiglaseks korraldamiseks varustati kõik käsitööstlurid kutsetunnistusega ning kuhu kantakse kõik ostud. Varustusalal on eriti viimasel ajal olukord muutunud mõnevõrra lahedamaks, mistõttu käsitööstlurite töövõimalused on tunduvalt laienenud. Samuti on suudetud muretseda ka vajalikke tööriistu.

Käsitööstuse peaosakond on suutnud lõpule viia juba ka käsitööstlurkonna organiseerimise. Selle raamides on kõikides maakondades ja linnades loodud käsitööstlurite kogud, mille tipporganid on peaosakonna juures asuv üleriigiline käsitööstlurite nõukogu.

Samuti kui tööstus- ja kaubanduspeaosakondadel on ka käsitööstuse peaosakonnal kavas oma liikmeskonna kutsehariduse tõstmiseks kursuste korraldamine.

5. Liikluse osakond teostas esimese ülesandena transportvahendite loenduse koos uurimistega nende seisukorra ja rakendamise kohta. Eriuurimusi on teostatud laevanduse, auto- ja hobutranspordi kohta. Samuti on selgitatud raudteetranspordi olukord ning astutud mitmeid samme, mille sihiks on meie tööndusliku majandusele lahedamate transpordivõimaluste loomine.

Et võida paremini oma ülesandeid lahendada oma Eesti Majanduskoda kutsunud ellu osakonna Pärnus — Pärnu- ja Viljandimaa jaoks ja Tartus — Tartu-, Valga-, Võru- ja Petserimaa jaoks. Kavas on veel osakonna asutamine Virumaale.

Kursused gaasigeneraatorite käsitlemise alal

Et levitada teadmisi gaasigeneraatorite käsitlemise alal ja neid kiiresti edasi anda asjasthuvitatuile, korraldab Tallinnas Imbertgeneraatorite õppeosakond tehnikadirektooriumi kinnitatud õppekava kohaselt lühiajalisi puugaasigeneraatorite kursusi autojuhtidele.

Seesugune kursus algab lähemal ajal ka Võrus. Õppetöö kursustel kestab viis päeva ning selle järele on kursustest osavõtjaile katsed ametlike asjatundjate ees. Kursustest osavõtt on võimaldatud kõigile, eeskätt aga asutuste autojuhtidele, kelle masinaile puugaasigeneraatorid on peale monteeritud.

Eesti vabatahtlikud abistavad sissepiiratud kaaslasi

Juba päevi asub eesti vabatahtlike kompanii raskeis tõrjevõitlusis. Mõningaid haavu on lakkamatult pealetormavate bolshevike tuli kaitsjate ridadesse tekitanud. Kahe päeva eest asusid eesti vabatahtlikud vastupealetungile, vallutasid rünnakuga mõned külad ja saavutasid seeläbi tunduva rindeõgvenduse. Viimaseil võitlusrohkeil öil pole nad maganud. Tinaraske väsimuse varjud lasuvad nende nägudel. Seal saabub hiiobisõnum; Z. külas on väike saksa võitlusgrupp — ka eesti vabatahtlike rühm on selle koosseisus — tohutult bolshevike ülevõimult sisse piiratud! Laske- ja toidumoon on otsakorral; kaua ei suuda küll võitlusgrupp järjekindlalt pealetormavatele bolshevike massidele vastu panna. Aega pole kaotada, muidu saabub abi hilja.

Ja kompanii hakkab võideldes endale teed Z. küla poole murdma. Vabatahtlikud on grupeerunud tanki ümber, mis veereb vaenlase valdusalas üle mürsutrehtrite ja teedeta maastiku. Neile järgnevad järelveoautod. Murdes iga bolshevike vastupanu tungitakse peatumatult edasi. Seal äkki tõkked! Mahasaetud puud üksteise otsa langetatud. Pealetungijaile lööb põrgulik tuli vastu. Ümberringi lõhkevad tankitõrje mürsud ja miinid, vinguvad kuulid. See on tulepõrgu. Tõkkest paremalt ja vasakult pole väljapääsu. Algab vihane heitlus. Tanki rasked mürsud tungivad bolshevike massidesse. Vabatahtlike käsigranaadid teevad kohutavat hävitustööd vaenlase keskel. Siin-seal laulavad meie juhtide ja allijuhtide püstolkuulipildujad oma hävitustkuulutavat laulu. Vaenlase vastupanu on murtud, nende rõngast läbi tungitud. Tee Z. küla peale on vabaks võideldud! Meie tulest maha niidetud, lebavad bolshevikud kraavis tõkke ääres. Tank veereb edasi, temale järgnevad eestlased ja veoautod. Väike vabastajatekolonn sarnleb konvoile, kes kaitsesaateta liigub edasi vaenlase vetes.

Aeglaselt laskub sügisõhtu pimedus maa peale. Siin-seal ragiseb kuulipilduja, taamal kostab hämaruses suurtükilask. Ükski vastupanupesa ei suuda väikese võitlusgrupi edasitungi peatada; iga tõke murtakse halastamatult. Peagi on jõutud suure Z. küla — pigem küll alevi — servani. Küla sissekäigust paremal ja vasakul asuvad tõrvavabriku hooned, nende vahel tugevate bolshevike jõududega täidetud kraav. Väikselt kõrgendikult veereb meie tank nende peale. Selgeti on näha: bolshevikud pistavad plehku, nad põgenevad. Naeratus mängleb eesti kompanii ülema habetunud näol: „Vanjkad peavad pimeduses meie veoautosid tankideks!"

Küla esimesist, purustatud majadest on bolshevikud kabuhirmus põgenenud. Relvi, laskemoona, varustusseadmeid, söögijäänuseid vedeleb kõikjal. Seal aurab veel soe tee. Vahepeal on ilm täiesti pimenenud. Külas on tugevad vaenlase jõud end „ankrusse löönud". Kus asub sissepiiratud saksa-eesti võitlusgrupp?

Küllatungijad on pikali kukkumiseni väsinud. Kaks viimast ööd on nad võideldes veetnud. Nüüd vaid üksainus tund magada! Ainult üks tund — siis edasi vaenlase kõri kallale. Aga see üks tund võib sissepiiratute saatuse otsustada. Seda ei või lubada, ja sellest saavad sõdurid ise aru.

Valgustusrakett vihiseb taeva alla. Ja äkki hakkavad kuulipildujad ragisema. Algab metsik tulistamine. Vaenlane tulistab kõikjalt ja igasse suunda. Nähtavasti arvavad bolshevikud, et meie oleme mitmest küljest külla sisse murdmas. Valgustusrakettide silmipimestav valgus valgustab hetkeks tontlikult küla äärjooni. Aga vastust sissepiiratud kamraadidelt ei järgne. Midagi jäiset ja ängistavat haarab südant: ons nad juba — —, aga ei, muidugi pole neil enam rakettel Ja väsinud vabastajad tungivad, olles ümber tanki grupeerunud, püssid hoonetele suunatud, purustatud majade varjus edasi, majade ja hüttide, mis on täis vaenlasi. Tänavail kõlab venekeelseid käsklusi, kostab bolshevike kriiskav „hurrääät"... Öö on vaenlik, iga hetk võib vaenlase raskete relvade tuli meie edasitungi peatada. Kuid ööpimedus kaitseb ka meie väikest uljast gruppi.

Bolshevikud süütavad majad põlema. Nende lõõsk kummitab meie selja taga, moodustades taeva all loitva tulekupli. Sõidukid ragisevad üle rusude. Iga vastupanu murtakse halastamatult ja kiiresti. Bolshevike poolt vallutatud majadesse lendavad käsigranaadid. Nende mõju on hävitav. Vaenlane on rabatud. Ükski vastase üksus ei astu edasitormavaile eesti vabatahtlikele vastu, kelle relvad teevad „puhta töö". Küla peatänav, mille vabastajad on vallutanud, on paigaks, kus liiva-Hannus peab oma verist lõikust. Aga kus asuvad siis sissepiiratud mehed? Läbi ööpimeduse kostab saksakeelseid hüüdeid, — hüütakse sissepiiratute eesti ja saksa juhte nende nimepidi. Mingit vastust. Ja jälle tungitakse ööpimeduses edasi. Külal ei näi otsa olevat. Peaaegu iga maja ja hütt on tulvil bolshevikke. Seal — need on ju mingid seisukohad. Jälle saksa- ja eestikeelseid hüüdeid. Vastuseks neile on püssikogupaugud. Need, kes seal tulistavad, on ju eesti ja saksa kamraadid! Jah — need on sissepiiratud! Ja nüüd selgub järgmist: eelmisel ööl olid bolshevikud katsunud kavalusega sissepiiratute seisukohta tungida. Nad olid lähenenud saksakeelsete hüüetega, kuid sissepiiratute relvad olid neile sõnaselgelt näidanud, et selliste kohmakate trikkidega nad võivad vaid lolle püüda.

Sissepiiratud saksa-eesti võitlusgrupi vastupanujõud on lõpul. Laskemoon ja toidunatuke on peaaegu otsas. Päästmine tuli viimsel hetkel. Sissepiiratud, kes vaevalt julgesid abile loota, on vähe suutelised sõnagi rääkima. Nad oleksid võidelnud viimse padrunini, viimse hingetõmbeni, kuni halastamatu saatus oleks heitnud neile oma musta hukatuseliniku.

Eesti vabatahtlike kompanii ülem ja saksa leitnant asetavad oma mehed kaitseseisukohtadele. Raadiosõnumid tungivad läbi eetri: „On teil veel toiduaineid? Ons teil laskemoona? Vastake ometi!" Aga ei saa vastata: saatejaama on vaenlase käsigranaat purustanud. Ja nii kostab ühe kõrgema staabi hoolitsus —, kes iga üksiku, iga väikese grupi pärast muret tunneb — sissepiiratute kõrvu. Õnneks möödub öö enam-vähem rahulikult. Ja järgmisel päeval purustavad appirutanud saksa grenaderid energilise rünnakuga piirajate rõnga ja löövad bolshevikud lühikese ägeda võitluse järele Z. külast välja.

Jakob Pärn — sugurahva suur koolmeister

„Oma toa, oma loa" autori 100. sünnipäevaks

Täna täitub 100 aastat meie ärkamisaegse jutustava proosa peaesindaja Jakob Pärna (1843—1916) sünnist. Tema üldtuntud ja arvukas looming peegeldub väga mitmekülgselt selle rahvusliku tõusuajastu värskelt käärivaid aateid, mis olid eeskätt patriootlikud — rahvakasvatuslikud, ja vajadusi mille pearöhk kaldus tulundusele. Tegutsedes ligi pool sajandit otseselt koolipõllul, tahtis Pärn ka väljaspool klassitoa kitsaid seinu olla rahva õpetajaks, sõna õilsamas mõttes. Sellest sõltub tema ilukirjanduslikugi toodangu (peale viimase on ta tootnud ka laste- ja koolikirjandust) didaktiline põhitoon, sellest aga ka tema kujutjuttude suur menu, kuna tolleaegne lugejaskond otsis loetust peale muu ka rakendatavaid ideelisi tarbeväärtusi. Meil puudub seega põhjus suhtuda ärkamisaegsesse algupärasesse jutukirjanduse alahindavalt, kuna just see täitis täiel määral oma ühiskondlikke funktsioone. „See proosa oli isegi elulähedasem kui eesti kirjandus kunagi enne või pärast, sest ta oli edukalt ja mõjukalt eesti rahvusliku ärkamise ja uuestisünni teenistuses." (*A. Palm.*) Küsitav on isegi, kas kuustiliselt tihedam kirjandus olekski toonaste lugejate vähearenenud taseme juures saavutanud nõnda tõhusaid tagajärgi. Kõige sellega peame arvestama, Jakob Pärna loomingut olevikus uuesti lugedes.

„Oma toas, oma loas," mille Jakob Pärn kirjutas Lihulas, silme ees sealse mahajäänud maanurga renditalupoegade vilets elujärg ja elavalt meeles enda isa tagajärjekad pingutused kodutalu omandamiseks, on kirjanik andnud oma parima. Teoses kajastuvad klassikalise selgusega vaba eesti põllumehe südamesoovid, milliste ülimaks täitumiseks on püsida põliselt ja kindlalt isade poolt haritud pinnal. Sellisena on jutustus tugevasti kaasa aidanud meie maaorientatsioonilise ideoloogia varakule süvendamisele.

Romaanis „Must kuub" rõhutab kirjanik vajadust, et ka eestlusel peab olema oma rahvuslikult juhtiv kiht. Pärn nägi selle algeid eesti soost suurmaaomanikkudes ja neis meie esimestest akadeemilistest haritlastest, kes säilitasid truudust rahvustervikule.

Omal ajal väga populaarses jutustuses „Juhan ja Adele ehk Armastus ei küsi seisuse järele" ülistab Pärn hariduse kõiki tõkkeid ületavat mõju. Siin on ta elukäsitluselt alles tüübiline valgustussajandi laps, nagu tema peateostes ka muidu domineerivad ratsionalistlikud vaated.

Pärna kirjanduslooline tähendus seisab selles, et ta levitas laiades hulkades meie ärkamisaja ideestikku. Kunstiliselt vähenõudlikus kuues, ent mõjuvana oma positiivse sihiasetusega, kandsid ta teosed kaasaja parimaid uuenduspüüdeid kaugematesse kolgastessegi. Rahvuspoliitiliselt täiel määral toetades oma südamesõbra C. R. Jakobsoni radikaalset suunda, taandus ta suure kaasvõitleja surma järele peagi nii avalikust elust kui ka kirjanduspõllult, ilmselt üle elades raske pettumuse meie rahvusliku asja allakäigu tõttu venestuse surve mõjul.

A. 1885 alates ei tulnud Pärn loova kirjanikuna tegelikult enam arvesse, kuigi temalt on säilunud mõned käsikirjad ka peale seda daatumit.

Oma loomingulisel kõrgperioodil aitas ta siiski tunduval määral kaasa kujundada meie ärkamisaja vaimset palet. Inimesena oli Pärn oma tegevuse esimesel poolel läbi ja läbi võitlusinimene. „Ta oli suur tõe-armastaja ja väga otsekohene, valmis igal parajal ja mitteparajal silmapilgul väljendama oma tõekspidamisi ja võitlema kõigi abinõudega tõe ja õiguse eest, kuigi mitmed ettevaatlikumad kaasaegsed teda sellepärast hoiatasid." (M. Weiderman.)

Kui „Oma tuba, oma luba" on ammutatud otsekui rahva hingest endast, siis pärandas Pärn eestluse rahvusliku eliidi aate näol järelpõlvedele oma iseseisvama ja väärtuslikuma mõtte. Tema poolt unistatud eesti aadli põhialused tuginevad ennastsalgavale tööle põllumajanduses ja teaduste alal. Talupoja must kuub ja akadeemilise haritlase loovad teod käsikäes — selline on Jakob Pärna tulevikunägemus Eesti arengust ja säärasena kõneleb see viljastavat keelt veel tänapäevalegi.

O. K.

Riigimarssal Göring külastas edukaid öölennukite üksusi. Pildil näeme teda kõneluses lennukijuhtidega. Wb).

Tallinna saabus grupp eesti rindevõitlejaid-raudristikavalere

Esmaspäeval saabus Tallinna grupp eesti rindevõitlejaid-raudristikavalere idapataljonidest, keda võeti vastu kindralkomissari ja Eesti Omavalitsuse juhi poolt.

Teisipäeva lõuna ajal viibisid eesti vabatahtlikud kindralkomissari SA-obergruppenführeri Litzmanni külalistena Kadrioru lossis. Õhtul võttis rindevõitlejate esindajaid vastu Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe.

Ühisel einel Estonias viibisid ka saksa sõjajõudude esindajad, kindralinspektor SS-oberführer Soodla, Rahvakasvatuse Peavalitsuse juhataja Meret, ERÜ peajuht Leesment Eesti Noorte juht Kalkun ja teisi külalisi.

Rindevõitlejate esindajate poole pöördusid kõnega Eesti omavalitsuse juht dr. Mäe, kindralinspektor SS-Oberführer Soodla ja saksa sõjajõudude esindaja hauptmann Panrodl. Tallinnas külaskäigul viibivate rindevõitlejate nimel kõneles oberleutnant Kuusik.

Eesti Omavalitsuse juht toonitas oma sõnavõtus, et idapataljonide koosseisus võitlevad eesti mehed astusid käesolevas sõjas eestlastest esimestena bolshevismi vastu. Koos saksa sõduritega annavad ka eesti rindevõitlejad oma panuse uue Euroopa ja meie kodumaa hüvanguks.

Särevere vallas põles maha taluelamu

Neljapäeval, 28. okt. kl 8 hommikul tekkis tulikahju Särevere vallas, Tännasilma külas, kus põlema süttis Aleksander Leevet'le kuuluva „Soo-otsa" talu kahekordne puust elumaja. Hoone, mis oli ühise katuse all küüni ja talliga, põles maani maha. Tuli levis kiiresti; päästa ei suudetud hoonest midagi. Tules hävis kogu talu vilja-ja kartulisaak, samuti vallasvara ja majakraam.

Õnnetuskohale sõitis Türi linna tuletõrje, suutmata aga enam midagi päästa.

Tuli on alguse saanud küdevast ahjust ajal, mil pererahvas oli kodunt eemal. Hoone oli tule vastu kindlustatud 3000 rmk. eest, kogukahju on märksa suurem.

Märkida tuleb, et sama talu hooneid on tuleõnnetus tabanud ka varem korduvalt.

Kolonn kolonni järele veereb varustust peavõitlusliini poole. (PK.-sõjak. Vorpahl)

Itaalia kui vabariik

Mussolini uuel juhtimisel

On arenemisi, mis vajavad aastaid, enne kui nad muutuvad mingis sündmuses küpseks ja mille elementaarne väljapurskejõud rabab ja hämmastab teadmatut eemalseisvat. Selliste arengute hulka kuulub ka Badoglio reetmine käesoleva aasta septembris.

Oldi teadlik selles alatu ja samavõrra ebaõnnestunud reetmisaktsiooni eeldusist, Saksa juhtkond oli neist teadlik —ei saanud kahe viimase aasta jooksul enam kahelda, et Itaalias ühel päeval pidi toimuma sisemine kriis, kui mitte isegi avalik võitlus rahvuslikult mõtlevate itaallaste ja reetmisele kalduvate ringkondade vahel.

Need eeldused olid järgmised: Mussolini geniaalsel juhtimisel oli Itaaliast pärast sõja tõsiste aastate 1922-30 järele saanud iseteadlik, rahvuslik ja sotsiaalselt mõtlev riik, mille eluvormiks oli fašism — ainukordne lahendusi kõigist neist natsionaalseist ja sotsiaalseist probleemest, milliseid marksism ja liberalism ei suutnud lahendada.

Fašismi traagika seisnes aga selles, et Mussolini fanaatilised võitlusrühmad juba algusest peale seisid vastolus nende ringkondadega, kes fašistliku revolutsiooni üle elasid ilma, et see neid vähemadki oleks puudutanud. Siis kuulusid n. n. suurkapitalistid, kellele fašism liiga teravasti näppudele vaatas, auahned sõjaväelased. Raugad senaatorid Itaalia kuningakoja küljes rippuvad aristokraadid.

Et neile lisandusid veel järelejäänud marksistlikud elemendid, pole mingi ime. Fašismile oleks ju olnud lihtne vabaneda sellest halvastilehkavast demokraatliku köögi jäätmeist, kui vaid poleks olnud kuningakrooni.

Kuningas Viktor Emanuel, kes juba 1915. sai reetjaks, astudes Inglismaa ja Prantsusmaa poolel sõtta Itaalia liitlase Saksamaa vastu, oli sobiv kaitseingel plutokraatlik-marksistlikule klikile, mis kujunes kaitseotsivalt krooni ümber. Vaimselt ja moraalselt tähtsusetu kuningas klammerdus 1922. tugevasti Itaalia päästva suuruse Mussolini külge, et mitte hävida ähvardavas anarhia kaoses ja vaatles kadedusega fašismi suurt ülestõusu. Liiga arg, et alustada avalikku võitlust fashismi vastu, püüdis ta seda salaja õõnestada.

Fashistlik režiim ja tihe side Saksamaaga aitas kaasa Itaalia ainulaadsele ülestõusule, Itaalia sai impeeriumiks ja kaitses uhke auväärsusega omi eluõigusi Vahemere ruumis. Sama kuningas aga, kes tänu Mussolinile ja Hitlerile sai imperaatoriks, valmistas süstemaatiliselt ette nende mõlemate reetmist. Teame täna, et see kuninga plutokraatide klikk mitmesuguste intriigide, sabotaažiaktide ja pettustega Itaalia sõttaastumist poole aasta võrra pikendas, viies ühtlasi alla ka sõdurite võitlustahet ja võitlusvalmiduse. Saksamaa pole kunagi saanud Itaalialt kuigi tõhusat sõjalist abi. Vastupidi, Saksamaa pidi ikka ja jälle abistama Itaaliat nii Aafrikas kui ka Balkanil 1941. Ent seda põhjustas jällegi reeturlike vastutöötamine, kes plaanikindlalt püüdis saavutada Itaalia sõjalist kokkuvarisemist, et sellel teel taas võimu oma kätte saada.

Need nähted ei jäänud Saksamaa poolt tähele panemata. Võimalust vaheleastumiseks aga kahjuks ei olnud, kuna suhe fashismi ja kuningakoja vahel oli Itaalia sisemiseks asjaks ja nii kaua kui Mussolini respekteeris maa monarhilist seadeldist, pidi Saksamaa sellega leppima.

Itaalia sisemine kriis teravnes sel määral mida enam sõjalised sündmused Itaalia territooriumile lähenesid. Reeturid, kelle „suureks lootuseks" oli oma maa sõjaline kapituleerumine, kahekordistasid omi pingutusi õõnestustööde alal. Itaalia kindralstaap, haiglaselt auahne Badoglio juhtimisel saboteeris saksa kaitseabinõude vastu. Samuti saboteerisid töösturid ka armeele vajalike relvade tootmise osas. Tolmunud senaatorid silitasid omi habemeid ja valmistasid ette „raukade ülestõusu".

Kui Mussolini 25. juulil erivolitusi nõudis, et sellele olukorrale lõppu teha, arvasid reeturid saabunud olevat õige aja fašismi vastu võitlemiseks. Nüüd järgnesid meile juba tuntud sündmused: Mussolini röövimine, salajased läbirääkimised anglo-ameeriklastega ja allakirjutamine alandavale kapitulatsioonile 3. septembril. Reeturid mängisid oma „suurt mängu". Kuid ajalugu ei kordu. Reetmine, mis Viktor Emanuelil 1915. a. Saksamaa vastu õnnestus, ei õnnestunud tal Adolf Hitleri Saksamaa vastu. Hoolimata kõigest üleelatust, vaba intrigantidest ja saboteerijaist, seisab vabariiklik-fašistlik Itaalia fanaatilise otsustavusega taas Saksamaa kõrval, et viia võiduka lõpuni võitlust vabaduse ja elu eest.

Järvalased rajavad uusi viljapuuaedu

Maakonnas tegutseb praegu 7 puukooli

Kui külmad talved hävitasid viljapuuaiad Järvamaal peaaegu täielikult, siis nüüd maal ringiliikudes võib juba kohata tihti talusid, kus on rajatud korralikud uued viljapuuaiad. Vaatamata praegustele raskustele on püüdnud ka puukoolid teha kõik istutamismaterjali tootmiseks, mille tulemusena saadakse käesoleval sügisel istutada juurde oma maakonna puukoolidest 4.900 viljapuud ja 5700 marjapõõsast. Vaatamata seemnepuudusele on saadud siiski puukoolides tänavu välja istutada 3500 õunapuualust. Katsetatakse ka vegetatiivsel teel viljapuude paljundamisega. Kuigi endistest puukoolidest mõned on tööjõu- ja seemnepuuduse tagajärel välja langenud, on viimase paari aasta jooksul rajatud ka 4 uut puukooli. Praegu tegutseb Järvamaal 7 puukooli, milledest suuremad on Türi Kõrgema Aianduskooli ja Koerus B. Paapi puukool. Ei saa öelda, et Järvamaal ei leidu inimesi, kes ei tunneks, kui jäme eksimus viljapuuaianduse tuleviku vastu on visata minema õunaseemned. Mõnedki on kogunud need kokku ja saatnud või toonud aianduskonsulendile. Kui väike sarnane seemnehulk kunagi olekski, näitab see selgesti isiku head tahet kaasaaitamiseks meie hävinenud viljapuuaedade taasrajamiseks, sest iga seeme on tulevikus üks viljakandev õunapuu.

Märkimisväärne on veel asjaolu, et uued viljapuuaiad on rajatud juba pea eranditult kõik enam-vähem nõuetele vastavalt, kus just tuleb allakriipsutada puude sortimenti ja vahekauguse küsimust, mis omalajal andsid küllaltki halvasti end tunda meie viljapuuaianduselle.

Et aianduslikku nõuandetööd viia tegelikkuses talupidajale lähemale, on aianduskonsulendil käsil aianduslike eeskuju-talundite võrgu loomine, mille järele tuleks vähemalt igasse valda üks aianduslik eeskujutalu, kus aedade rajamine ja muud aianduslikud tööd toimuksid aianduskonsulendi või assistendi näpunäidete kohaselt ja kust naabertalupidajad leiaks vastavat eeskuju ja õhutust.

Tuhat lesta märgistamisele

Viimasel aastail on Põllumajanduse Keskvalitsuse kalandusosakonna uurimis-ja katastriosakonna poolt toimetatud laiaulatuslikku lestade märgistamist, peamiselt Saaremaal ja Hiiumaal. Märgistamist on toimetatud umbes tuhande lesta juures, kelledest suur protsent on pärast märgistamist kohe kinni püütud.

Märgistamist on jatkatud ka teiste merekalade, nagu angerjate ja lõhede, juures. Omariikluse päevil toimetati meil angerjate märgistamist teatavasti laiaulatuslikumalt. Juhuslikumalt on toimetatud kammeljate ja ahvenate märgistamist.

Kalandusosakonna uurimis-ja katsetusametil on pandud tugev alus ka meie tulevase kalandusmuuseumi jaoks. Muuseumi kogude täiendamiseks võetakse sinna vastu ka kõik püütud ja märgistatud kalad. Iga märgistatud kala pealt maksetakse preemiana kaks riigimarka, kuid seda preemiat on kavatsus tulevikus suurendada.

Koolera laastab Indiat

Stokholmist, 26. 10. (DNB). Nagu Reuter Bombayst teatab, suri juuni, juuli ja augusti kuus Malabari piirkonnas (Madrase provintsis) rohkem kui 30.000 inimest koolerasse.

Loomade tõuaretus sammub tõusuteed

Eestis tegutseb 1300 avalikku pullijaama ja 454 sugulava

Enamlaste hävitustöö ja sõja tagajärjel on loomade arv Eestis võrreldes iseseisvusaastatega tugevasti langenud.

Põllumajanduse Keskvalitsuse loomakasvatusvalitsuse organiseerimisel on loomakasvatuskonsulentide ja tõuseltside peamiseks ülesandeks loomakasvatuse uuesti ülesehitamine, kusjuures loomade juurdekasvatamisel pannakse eriline rõhk puhtale tõuaretusele. Tõuaretuslikult on lühikese aja jooksul sõjaolukorrast hoolimata tehtud tähelepanuväärset tööd.

Praegu on Eestis veistekasvatuse intensiivsemaks korraldamiseks tegevuses 1300 avalikku pullijaama ja 454 sugulava.

Tõuaretuse edendamiseks on toodud verevärskendamiseks tõuloomi sisse ka Saksamaalt, Lätist, Leedust jne. Üsna palju on Saksamaalt muude hulgas saadud ka tõujääri, kusjuures osa viimasest saadetusest on praegu veel jaotamisel. Lähemal ajal on oodata Saksamaalt tõumaterjalina ka küülikute saabumist. Varematest suuremat rõhku on pandud ka veelindude kasvatamise edendamisele.

Praegu algab loomade sügispoegimiste ajajärk. Kuigi suurimaks poegimise ajajärkuks on kevad, peetakse sügisesi vasikaid vastupidavamaiks. Seepärast on soovitav sügisesi vasikaid karja suurendamiseks jätta kasvama. Sõjaajast hoolimata on Eestis noorkarja juurekasvatus pidevalt suurenenud.

Põllumees on mõistnud, et lihanormiks äraantava liha tasakaalustamiseks tuleb asuda karja intensiivsemale juurekasvatamisele. Juurekasvatamiseks on tarvilik jällegi säilitada kõrgeväärtuslikke tõuveiseid.

Karja paremiku korraldamine tõuaretuseks on Eestis kiiresti arenemas.

Tõuaretuse vastu tuntakse karjakasvatajate hulgas rohkem huvi kui kunagi varem. Selle tagajärjeks on üle maa 1300 pullijaama ja 454 sugulava tegevus, mis on tihedam kui kunagi enne.

Kodumaise tõuaretuse edendamiseks ja tõuloomade verevärskenduseks on käesoleval aastal samuti kui eelmiselgi toodud väljastpoolt sisse mitmesuguseid tõuloomi. Friisi tõugu karja edendamiseks on saadud tõuloomi arvukalt Saksamaalt, mis on jaotatud karjapidajate ja riigimõisade vahel. Hiljuti osteti Lätist 99 punase karja tõupulli, milledest üle poolte on juba kohal. Tõupullid jaotati Eesti Punase Karja Tõuseltsi poolt.

Tõuaretuse ülesandeks on karjade kvaliteedi tõstmine selleks, et sõja lõppedes olla stardivõimelise tõukarja kasvatajad. Sugulavades ja neis karjades, kus on puhtatõulised loomad, tuleks lihanormi eeskätt hakata andma sigade arvel. Siiani on lihanormi valdavaim osa täidetud veistega. Tegelikult aga on otstarbekam lihanormi täitmiseks kasvatada siga mõne kuuga kui veist kolm kuni neli aastat.

Ka meie tõuaretuslikes hobusekasvatustes ilmneb elav juurekasv.

Tänavu on sündinud üldiselt rohkem varssu kui teada olevate andmete põhjal kunagi varem. Hiljuti toimus Pärnu-, Viljandi- ja Järvamaal tõupuhaste hobuste märkimine. Nimetatud kolme maakonna peale märgiti 355 hobust. Hobuste märkimist teostatakse edaspidi ka teistes maakondades.

Koduloomade aretamise otstarbel on meil asutud ka veelindude intensiivsemale kasvatamisele ja edendamisele. Kevadel teostus veelindude haudemunade kokkuvõtt ja ülemaaline jaotamine. Eelmise nädala lõpul sõitis Leedusse meie linnukasvatuse konsulente, et seal teostada ulatuslikumat hanede kokkuostu. Nii on kavatsus Leedust osta kuni 1000 suguhane.

Laialdasemat huvi on äratanud viimasel ajal ka küülikute kasvatamine. Küülikute kasvatamise edendamiseks on tellitud Saksamaalt umbes 1000 küülikut. Küülikute tõumaterjali Eestisse saabumist oodatakse kõige lähemal ajal.

Töötajate õpperinge tegutseb üle maa

Võõrkeeli õppis „Puhkuse ja Elurõõmu" kursustel 9300 töötajat

Tänavuseks sügisperioodiks on „Puhkuse ja elurõõmu" töö paisunud laiahaardeliseks niihästi huvialade mitmekülgsuselt, osavõtjate arvult kui ka tegevusraadiuse ulatuselt, sest see on ületanud isegi kodumaa piirid.

Mitmekülgse tegevuse otstarbekamaks juhtimiseks ja korraldamiseks on „P ja E" ülesanded jagatud tegevuse iseloomude järgi talitusteks. Neist tegevuselt tähtsaimaks on kujunenud rahvahariduse talitus.

Kuna õpiringid on Põhjamail osutunud tõhusaimaks rahvaharidustöö vormiks, siis alustas rahvahariduse talitus õperingide uuestielustamist ja organiseeris neid ülemaalises ulatuses. Oma töö seadsid õperingid osavõtjate huvide kohaselt, käsitelles nii teoreetilisi kui praktilisi küsimusi.

Märkimisväärne on möödunud hooaja tegevuset kodumajanduse õperingide töö. Mitmesuguste praktiliste teadmiste ja oskuste omandamise raames õppis näiteks Sindi õpering igasuguseid kantud ja tarvitatud esemeid ümber tegema kasutatavaiks tarbe- ja riietusesemeiks. Selle töö tulemusena sai Sindi linnas peaaegu iga laps jõuluks kingituseks kleidikese või ülikonna. Lutheri käitise õpiring valmistas uudse artiklina õhukesest vineerilehtedest aknakardinaid. Viimaseid on tellinud juba mitmed ettevõtted.

Algaval tööhooajal on õpiringide tööolud juba enamvähem kindlapiiriliseks kujunenud. Nii alustavad üle maa tegevust eesti õigekeelsuse, eesti kirjanduse, kasvatusküsimuste, psühholoogia ja kodumajanduse õpiringid. Viimaste töö õigesti organiseerimiseks on kavas õpiringide juhtide kursused, mida korraldatakse suuremais keskusis.

Ka avalikud kursused ja loengud on rakendatud rahvahariduse teenistusse. Üldtuntuiks kujunesid juba möödunud tegevushooajal kursused võõrkeelte, peamiselt saksa keele oskuse levitamiseks ülemaalises ulatuses. Tallinnas ja Tartus toimus see keeltekoolide juures.

Keelte õpetamiseks oli möödunud tegevushooajal käimas 311 kursust 32 eri kohas 9300 osavõtjaga. Et meil väikerahvana võõrkeelteoskus omab suure tähtsuse, siis on asutud lisaks saksa keelele ka teiste võõrkeelte õpetamisele. Algaval tööhooajal on juba õppekavas saksa, prantsuse, soome, inglise, vene ja teisi keeli.

Kuna rahvahariduse talituse tegevus on üha paisunud ja eriti õpiringide ning loengute alal on ette näha elavamat osavõttu, siis osutus otstarbekohaseks töö keskendamine rahvaülikoolide alla. Nende uute rahvaülikoolide tegevuskava tahab haarata kõiki üldhuvitavaid küsimusi. Paremate tulemuste saavutamiseks on tegevusse rakendatud kauaaegsed rahvaharidustöö juhid ja organiseerijad.

Hüvitusi linaseemnetoojaile

Linaseeme tuleb ära anda hiljemalt 31. jaanuariks 1944.

Idaala riigikomissar on avaldanud määruse hüvituste kohta, mis antakse linaseemne äratoomisel 1943. aasta saagist.

Põllumehed, kes 1943. aasta saagist toovad linaseemne 31. jaanuarini 1944 K.-K. Estonia ostupunktidesse, saavad tavalisi ja ülenormi-hüvitusi. Normi äratoomisel antakse iga 100 kg linaseemne eest hüvitusväärtähti järgnevalt:

Tunnustatud linaseemne „Elite" äratoomisel 30 punkti, tunnustatud kõrgaretise linaseemne eest 20 punkti ja turukülviseemne eest 16 punkti. Vastavalt sellele antakse juba üks hüvituspunkt vähimalt 3 kg tunnustatud eliitseemne, 5 kg tunnustatud kõrgaretise ja 6 kg turukülviseemne eest.

Tunnustatud seemneks loetakse vaid linaseeme, mille kohta on olemas kindralkomissari poolt väljaantud tunnistus. Tootjad, kes oma lihanormi on täitnud või vähimalt 100 kg linaseemet iga hektaari külvipinna eest ära on toonud, saavad peale hüvitusväärtähtede veel ostuload 1 kg petrooleumile ja 1 kg päevalilleõlile iga äratoodud 100 kg linaseemne eest. Seega saab iga 10 kg linaseemne eest 0,1 kg petrooleumi ja 0,1 kg päevalilleõli. Põllumehed, kellede kohuslik norm ületab 50 kg ja kes on selle täitnud võivad petrooleumi asemel samas koguses osta päevalilleõli. Ka on olemas võimalus neil väikenormitäitjail vahetada ostulube päevalilleseemneõli vastu vahekorraga 2 punkti - 1 kg.

Hüvituspunktide väljaarvutamine ja hüvitusväärtähtede ning ostulubade väljaandmine toimub vastava valla- või linnavalitsuse poolt normitäitmistõendite esitamisel.

Normitäitmistõend antakse tootjale tagasi pärast seda, kui tõendi tagaküljele on märgitud väljaarvutatud hüvituspunktide või ostulubade arv ja see on varustatud vastava valla- või linnavalitsuse ametniku allkirjaga, asutuse pitseriga ja väljaandmise kuupäevaga. Hüvituspunktide väljaarvutamisel tunnustatud linaseemne eest tuleb esitada vastav tunnustuskiri, kuna vastandjuhul antakse hüvituspunkte nagu turukülviseemne eest.

Üldise hüvitusplaani alusel on olemas võimalus pool hüvituspunktidest vahetada normi- ja tekstiilpunktideks vahekorras 1 hüvituspunkt 3 tekstiilpunkti vastu. Põllumeestel, kes soovivad normide täitmise eest osta päevalilleõli, tuleb oma soovist teatada hiljemalt 1. detsembriks 1943 vastavale vallavalitsusele, kusjuures hiljem esitatud soove ei täideta.

31. märtsil lõpeb hüvitusväärtähtede ja ostulubade väljaandmine linaseemne äratoomise eest. Linaseemne äratoomise viimseks tähtpäevaks aga on 31. jaanuar 1944.

Raadio

PÜHAPÄEV, 31. OKTOOBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.30 Hommikumuusika (ülekanne ja hpl). 7.00 Päevaudised saksa keeles. 7.15 Päevaudised 7.30 Põllumeestele: Karja söötmine eeloleval talvel (Loomakasvatuse Valitsuse juhataja agr. Aruold Kivimäe). 7.45 Tuntud meistrite kauneid meloodiaid (mgn. ja hpl.) 8.45 Landesdienst Ostland. 9.00 Tallinna Kontserdid 1943-44 I Orelikontsert. Hermann Känd (Niguliste kirikust). 10.00 Päevaudised saksa keeles. 10.10 Jumalateenistus Kaarli kirikust. Teenivad õpetajad Fr. Stokholm, P. V. Koppel ja A. Soomre. 11.25 Brahms: Klaverikontsert nr. 1, d-moll, op. 15 (mgn.) 12.15 Päevaudised. 12.30 Päevaudised saksa keeles. 12.45 Saksa rahvakontsert (ülek. Berliinist 14.00 Päevaudised saksa keeles. 14.15 Landesdienst Ostland. 14.30 Lastele: „Küiaskäik onule", Jaan Vahtra lastejutuke. 15.00 Siseene Giuseppe Verdi ooperist „Maskiball". (mng). 15.45 „Sündimisõigus", Jaan Lattiku jutustus. 16.00 Hea tuju, rõõmus meel! (Väike orkester Vl. Saposchnini juhatusel ja hpl.) Vaheajal kell 16.45 Päevaudised ja saatekava ülevaade. 17.00 Päevaudised ja saatekava ülevaade saksa keeles. 18.00 „Torm vaikses majas", Leo Talimaa kuuldemäng. Näitejuht: G. Helbemäe. 18.50 Koduseid viise (hpl). 20.00 Päevaudised saksa keeles. 20.15 Õhtukontsert (Ringhäälingu suur orkester, juh. Ernst Prade Breslaust). 21.00 Päevaudised. Ainult Tartu: 21.15 Kontsert (ülek.) 22.00 Päevaudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

ESMASPÄEV, 1. NOVEMBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevaudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevaudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek. Danzigist ja Breslaust). 8.45 Päevaudised. 9.00 Päevaudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Helisevad värvid (Ringhäälingu tantsukapell, juh. Vl. Saposchnin). 12.15 Päevaudised. 12.30 Päevaudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Riia ringkonna puhkpilliorkester Janis Rabe juhatusel, Riia Ringhäälingu tantsukapelli juh. Arnolds Kornelius, mgn. ja hpl). Saate kannab üle ka Riia ringhääling. 14.00 Päevaudised saksa keeles. 14.20 Ooperi maailmast (mgn. ja hpl). 15.30 Saade perenaistele. 16.00 Muusika pärastlõunaks (mgn. ja hpl.) 16.45 Päevaudised. 17.00 Päevaudised ja saatekava ülevaade saksa keeles. 17.10 Solistidetund (Hilja Saarne, klaver, Juhan Kaljaspoolik, klarnet, ja Kalju Raid, tšello.) 18.00 Vestlus raamatukapi juures (41): Jakob Pärn — ärkamisaegne jutukirjanik. Käsikiri: Marta Sillaots. 18.20 Eesti koorilaule (hpl.) 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.00 Loengutesari „Meie armee" (ülek., s. keeles. 19.15 Rindereportaaže (ülek., s. keeles). 19.30 Muusika (ülek.) 19.45 Poliitiline loeng (ülek. s. keeles.) 20.00 Päevaudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduritund (Tantsuviise, mängib Ringhäälingu tantsukapell Vl. Saposnini juhatusel). 21.00 Päevaudised. Ainult Tartu: 21.15 Kontsert (ülek.) 22.00 Päevaudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

1925. a. sündinud meeste kaitseteenistusse kutsumise määrus

Eesti kindralkomissari-piirkonna kindralkomissari volitusel määran:

§ 1. (1) Kõik 1925. sünniaastakäigu mehed, kes kuni 20. juunini 1940 omasid endise Eesti Vabariigi kodakondsuse, on kaitseteenistuskohuslikud.

(2) Nad on kohustatud vastavalt sellekohastele teadaannetele ilmuma ülevaatusele.

§ 2. Kaitseteenistusse kutsumine ei lõpeta olemasolevat töövahekorda. Töövõtjad loetakse puhkusel viibijaiks.

§ 3. Kaitseteenistuskohuslased, kes on edukalt lõpetanud gümnaasiumi eelviimase klassi, saavad selle kõrgema kooli lõputunistuse. Kaitseteenistuskohuslased, kes kolme mitterahuldava hinnangu või veel mitteõiendatud järeleksamite tõttu ei ole eelviimast klassi veel lõpetanud, saavad selle klassi lõpetamise tunnistuse.

Kaitseteenistuskohuslastele, kes on vastu võetud ülikooli, antakse selle õppeasutuse poolt puhkus.

§ 4. (1) Käesoleva määruse teostamine on pandud kindralinspektor Soodlale.

(2) Kindralinspektor on volitatud andma käesoleva määruse teostamiseks vajalikke eeskirju.

§ 5. Seda, kes võtab ülevaatusest või kaitseteenistusse kutsumisest kõrvale hoiduda või kedagi teist ülevaatusest või kaitseteenistusse kutsumisest eemale hoida, karistatakse Eesti Sõjavõe kriminaalseadustiku (Seaduste Kogu IV, 1940, 3, 1) §§ 108, 109, 110 järgi.

§ 6. Kohtu koosseis ja menetlusõigus korraldatakse Eesti Omavalitsuse juhi erimäärusega.

§ 7. Käesolev määrus jõustub 26. oktoobril 1943.

Tallinn, 26. oktoobril 1943.

Eesti Omavalitsuse juht
dr. Mäe.

1925. a. sündinud meeste kaitseteenistusse kutsumise määruse, 26. oktoobrist 1943 (Ametlik Teataja lk. 196), § 6 alusel määran:

§ 1. (1) 1925. a. sündinud meeste kaitseteenistusse kutsumise määruse, 26. oktoobrist 1943 (Ametlik Teataja, lk. 196), eeskirjade rikkumiste üle otsustamiseks asutatakse kindralinspektori asukohas sõjaerikohus.

(2) Sõjaerikohus otsustab koosseisus eesistuja ja kaks kaasistujat.

§ 2. (1) Sõjaerikohtu eesistuja ja tema asetäitja kui ka kaasistujad nimetatakse Eesti Omavalitsuse juhi poolt kindralinspektori ettepanekul.

(2) Kaasistujad kutsutakse sõjaerikohtu eesistuja poolt istungeist osa võtma kindralinspektori poolt ette kindlaks määratavas järjekorras.

(3) Eesistuja ja tema asetäitja peavad omama kohtuniku kvalifikatsiooni. Kaasistujad peavad võimalikult omama ülikooli õigusteaduskonna hariduse.

§ 3. Sõjaerikohtu sekretär määratakse sõjaerikohtu eesistuja poolt.

§ 4. Prokuratuuri ülesandeid täidavad kindralinspektori erilised esindajad, kes peavad võimalikult omama kohtuniku kvalifikatsiooni.

§ 5. (1) Ametliku kaitsja määramine jäetakse sõjaerikohtu eesistuja suva hooleks.

(2) Kaitsjaiks võib määrata ainult advokaate.

§ 6. Kindralinspektori eriline esindaja (§ 4) tõstab süüdistuse sõjaerikohtu ees süüdistusakti esitamisega.

(2) Kui asjaolud ei ole veel küllaldaselt selgitatud, siis tuleb kindralinspektori erilisel esindajal ette võtta täiendav juurdlus.

(3) Eeluurimine ei leia aset.

§ 7. (1) Sõjaerikohtu eesistuja korraldusel toimetatakse süüdistusakt viivitamata kohtualusele kätte.

(2) Kohtualune peab viivitamata pärast süüdistusakti saamist esitama tõendid. Taotlused otsustab sõjaerikohtu eesistuja kohusepärase suva järgi.

(3) Sõjaerikohtu eesistuja võib ka ametikohuslikult lasta välja kutsuda tunnistajaid ja asjatundjaid kui ka muude tõendite muretsemist korraldada.

§ 8. Kutsete tunnistajaile ja asjatundjaile kättetoimetamise ja asjasisulise arutamise päeva vahel peab olema vähemalt kolmepäevane ajavahemik.

§ 9. Sõjaerikohtu otsused jõustuvad nende kuulutamisega.

§ 10. (1) Muus suhtes tuleb mõtte kohaselt kohaldada Eesti Sõjaväekohtuteseadustiku (SK IV 1940, 4, 1) sõjaaegseid menetluseeskirju.

(2) Kõik õigused, mis tähendatud seaduste järgi kuulusid sõjavägede ülemjuhatajale ja sõjaministrile, lähevad üle kindralinspektorile.

§ 11. Käesolev määrus jõustub avaldamisega.

Tallinnas, 27. oktoobril 1943.

Eesti Omavalitsuse juht
dr. Mäe

Käsk 1925. a. sündinud meesisikuile kaitseteenistusse ilmumiseks

1925. a. sündinud meesisikute kaitseteenistusse kutsumise määruse (AT 1943, 20, 76) §1 ja 4 põhjal kohustan kõiki 1925.a sündinud meesisikuid, kes kuni 20. juunini 1940 olid end. Eesti Vabariigi kodakondsuses, ilmuma ajavahemikus 3. novembrist kuni 10. novembrini 1943 kaitseteenistusse vastuvõtmiseks kohaliku kaitseteenistuskomisjoni esimehe poolt teadaantud tähtajal ja kohta:

1) Tallinna ja Harjumaal asetsevais linnades elunevad — Tallinna I kaitseteenistuskomisjoni;

2) Harjumaal (välja arvatud Harjumaal asetsevad linnad) elunevad — Tallinna II kaitseteenistuskomisjoni;

3) Järvamaal elunevad — Paide kaitseteenistuskomisjoni;

4) Narvas ja Virumaal elunevad — Rakvere kaitseteenistuskomisjoni;

5) Läänemaal elunevad — Haapsalu kaitseteenistuskomisjoni;

6) Saaremaal elunevad — Kuressaare kaitseteenistuskomisjoni;

7) Pärnus ja Pärnumaal elunevad — Pärnu kaitseteenistuskomisjoni;

8) Viljandimaal elunevad — Viljandi kaitseteenistuskomisjoni;

9) Tartus, Tartumaal asetsevas linnades ning Tartu, Luunja, Mäksa, Võnnu, Kuuste, Ropka, Kambja, Nõo, Konguta, Puhja, Rannu ja Tähtvere valdades elunevad — Tartu I kaitseteenistuskomisjoni;

10) Tartumaal, välja arvatud eelmises punktis nimetatud linnad ja vallad, elunevad — Tartu II kaitseteenistuskomisjoni;

11) Valgamaal elunevad — Valga kaitseteenistuskomisjoni;

12) Võrumaal elunevad — Võru kaitseteenistuskomisjoni;

13) Petserimaal elunevad — Petseri kaitseteenistuskomisjoni;

Valdade kutsealuste läbivaatamine kaitseteenistuskomisjonis toimub vastava valla vallavanema ja maakonna alla kuuluvate linnade kutsealuste läbivaatamine vastava linna linnapea või tema esindaja juuresolekul, kes on kohustatud selleks ajaks kaitseteenistuskomisjoni ilmuma.

Kaitseteenistusse ilmumise käsu täitmisest kõrvalehoidja võetakse vastutusele Sõjaväe kriminaalseadustiku (SK IV 1940, 3, 1) eeskirjade järgi. Samadel alustel võetakse vastutusele isikud, kes abistavad kutsealust kaitseteenistusse ilmumise käsu täitmisest kõrvalehoidmisel või takistavad kutsealust kaitseteenistuskomisjoni ilmumast või kes ei täida temale seoses kutsealuste kaitseteenistusse võtmisega pealepandud kohuseid.

Tallinnas, 27. oktoobril 1943.

J. Soodla,
kindralinspektor.

1925. a. sündinud meesisikute kaitseteenistusse kutsumise määruse teostamise määrus

1925. a. sündinud meesisikute kaitseteenistusse kutsumise määruse (AT 1943, 20, 76) § 4 alusel määran:

§ 1. 1925.a. sündinud meesisikute, kes kuni 20. juunini 1940 olid end. Eesti Vabariigi kodakondsuses, kaitseteenistusse võtmise teostamiseks moodustatakse järgmised kaitseteenistuskomisjonid:

1) Tallinna I kaitseteenistuskomisjon Tallinnas — tegevuspiirkond Tallinn ja Harjumaal asetsevad linnad:

2) Tallinna II kaitseteenistuskomisjon Tallinnas — Tegevuspiirkond Harjumaa, välja arvatud Harjumaal asetsevad linnad;

3) Paide kaitseteenistuskomisjon Paides — tegevuspiirkond Järvamaa;

4) Rakvere kaitseteenistuskomisjon Rakveres — tegevuspiirkond Narva ja Virumaa;

5) Haapsalu kaitseteenistuskomisjon Haapsalus — tegevuspiirkond Läänemaa;

6) Kuressaare kaitseteenistuskomisjon Kuressaares — tegevuspiirkond Saaremaa;

7) Pärnu kaitseteenistuskomisjon Pärnus — tegevuspiirkond Pärnu ja Pärnumaa;

8) Viljandi kaitseteenistuskomisjon Viljandis — tegevuspiirkond Viljandimaa;

9) Tartu I kaitseteenistuskomisjon Tartus — tegevuspiirkond Tartu, Tartumaal asetsevad linnad ning Tartu, Luunja, Mäksa, Võnnu, Kuuste, Kambja, Nõo, Konguta, Puhja ja Rannu vallad;

10) Tartu II kaitseteenistuskomisjon Tartus — tegevuspiirkond Tartumaa, väljaarvatud *Tartumaal asetsevad linnad ja eelmise* punkti all nimetatud vallad;

11) Valga kaitseteenistuskomisjon Valgas — tegevuspiirkond Valgamaa;

12) Võru kaitseteenistuskomisjon Võrus — tegevuspiirkond Võrumaa;

13) Petseri kaitseteenistuskomisjon Petseris — tegevuspiirkond Petserimaa.

§ 2. Kaitseteenistuskomisjon koosneb esimehest ja liikmeist. Esimeheks on kindralinspektori poolt määratud ohvitser. Liikmeiks on:

1) kohaliku linnapea esindaja, komisjoni asukoha järgi, maakonnavabade linnade kutsealuste läbivaatamisel;

2) kohaliku maavanema esindaja — valdade ja maakonna alla kuuluvate linnade kutsealuste läbivaatamisel;

3) politsei esindaja — kohaliku prefekti või abiprefekti määramisel;

4) kohalik linna- ja maa-arst või nende määramisel jaoskonnaarstid.

§ 3. Kaitseteenistuskomisjonile vajalikud abitööjõud, ruumid ühes sisseseadega, küttega, valgustusega ja korrashoiuga, kantseleitarbed ja -materjalid ning kaitseteenistusse kutsutute arstliku läbivaatuse teostamiseks vajalikud abinõud annab kohalik linnavalitsus komisjoni esimehe nõudmise kohaselt.

§ 4. Kaitseteenistusse kutsumisele kuuluvate isikute nimestikud koostatakse käesolevale eeskirjale lisatud vormi (lisa nr. 1) järgi: maal — vallavalitsuste, linnades — politseijaoskondade poolt.

Nimestikku kantakse kõik valla või politseijaoskonna piirkonnas asuvad 1925. a. sündinud meesisikud, kes kuni 20. juunini 1940 olid end. Eesti Vabariigi kodakondsuses.

Nimestikud esitatakse kahes eksemplaris vastava kaitseteenistuskomisjoni esimehele hiljemalt 1. novembril 1943 komisjoni asukoha järgi.

§ 5. Kutsealuste kaitseteenistuskomisjonidesse ilmumise aja määrab vastavas käsus kindralinspektor. Ilmumise üksikasjalikud tähtajad ja kohad määrab ja avaldab vastavas teadaandes kohaliku kaitseteenistuskomisjoni esimees.

Teadaanded saadetakse vallavalitsustele ja politseijaoskondadele vastava kaitseteenistuskomisjoni esimehe poolt.

Vallavalitsused ja politseijaoskonnad on kohustatud saadud teadaanded viivitamata avalikes kohtades välja panema ja hoolitsema, et kõik kutsealused määratud ajaks kaitseteenistuskomisjoni ilmuksid.

§ 6. Kutsealusele annab vajaduse korral vallavalitsus või politseijaoskond tunnistuse käesolevale eeskirjale lisatud vormi (lisa nr. 2) järgi, mis õigustab kutsealust riiklikke liiklemisvahendeid kasutama kuni kaitseteenistuskomisjoni asukohani.

§ 7. Kutsealuste kohta, kellelt on võetud vabadus, on kinnipidav asutus kohustatud saatma vastava teate sellele kaitseteenistuskomisjonile, kelle tegevuspiirkonda kuulus kutsealuse viimne elukoht vabaduses.

§ 8. Kutsealused, kes kaitseteenistuskomisjoni ilmumiseks määratud ajal viibivad väljaspool kodumaad, on kohustatud kodumaale tagasijõudmisel end viivitamata teatama kindralinspektorile.

§ 9. Kutsealused, kes raske haiguse, vanema või perekonnaliikme surma, tulikahju või muu kõrvaldamata takistuse tõttu ei saa määratud ajaks kaitseteenistuskomisjoni ilmuda, on kohustatud ilmumise ajaks esitama takistuse kohta kaitseteenistuskomisjonile vastava ametiasutuse või ametliku tõendi ja takistuse möödumisel viivitamata ilmuma kaitseteenistuskomisjoni.

Juhul, kui kaitseteenistuskomisjon on oma tegevuse lõpetanud, tuleb kutsealusel ilmuda kindralinspektori juure.

§ 10. Tervislikel põhjusil võib kaitseteenistuskomisjon vabastada kaitseteenistuskohusest ainult isikud, kes põevad haigusi või omavad kehalisi puudeid, mis on loetletud Sõjaväeteenistusest vabanemist põhjustavate haiguste ja kehaliste puuete nimestikus, lit. A (RT 1937, 30, 293).

Kui kutsealuse läbivaatusel kaitseteenistuskomisjonil on võimatu kindlaks määrata tervislikku seisukorda, siis komisjon saadab kutsealuse järelkatsumiseks lähemasse nõuetekohaselt sisseseatud haiglasse.

§ 11. Kaitseteenistuskomisjonide tegevusega seotud kulud tasutakse Eesti Omavalitsuse juhi krediidist kindralinspektori kaudu.

§ 12. Käesolev eeskiri jõustub avaldamisega.

Tallinnas, 27. oktoobril 1943.

J. Soodla,
kindralinspektor.

Tütarlapse vähekantud head hotikud kingadele nr. 35-36 VAHETADA pori- ehk madalate kalosside vastu kingadele nr. 37. Teatada slt.

VAHETADA porikalossid kingadele nr. 37-38 kalosside vastu kingadele nr. 35. Teatada slt.

KOER KADUS 22. okt. s. a. Tundemärgid musta sileda karvaga, silmadel pruunid laigud, lonkab esimest paremat jalga. Leiust teatada tasu eest S-Aia 13-2, Paides.

MÖÖBL. TUBA ehk kaasüüriliseks soovib noormees võimaluse korral kostiga. Tasu kokkuleppel. Kirjad slt. märgusõna ‚Tuba' all.

PÕLLUPIDAJATELE

Eesti Seemnevilja kokkuostu kohad: Türil, Joh. Mardo, Viljandi t. 10, Paide, A. Soonberg, Turuplats 10, Järva-Jaani, Joh. Laupa, Koeru, K. Leibur, Esna, Peetri Tarvitajate Ühing võtavad normi ja premeerimise alusel seemnevilja ja heinaseemet vastu. E. S Ü. Järvamaa esindus Türil.

Soovin osta ehk söömale võtta HOBUST Teatada slt.

Toimetuse kõnetunnid igal tööpäeval kella 8—12, talitus avatud igal tööpäeval kella 8—17.30, laupäeval kella 8—13-ni. Kehtivad kuulutuste hinnad: O—nr. 1 ja R—nr. 1. Aadressi muutmine 20 penni.